

IZ RESOLUCIJ ODMEVAJO OBSODBE imperialističnih in rasističnih zločinov

Iz resolucij, ki jih te dni sprejemajo na raznih zborih in sestankih, odmevajo ostre obsodbe agresivne politike imperialističnih sil z ZDA na čelu ter izrazi solidarnosti s pravičnim bojem vietnamskega ljudstva. Hkrati se vrstijo obsodbe rasizma, katerega nedavni zločin — uboj dr. Martina Luthra Kinga — je razburil vso svetovno javnost.

Tako npr. so borci občine Slovenske Konjice sprejeli naslednjo resolucijo: »Borci občine Slovenske Konjice, zbrani na redni občinski skupščini, z ogorčenjem obsodimo napad ameriških imperialistov na katerokoli ljudstvo, zlasti pa na južnovietnamsko ljudstvo, ki se že toliko let bori proti agresorjem... Ker smo bili sami udeleženci take vojne in smo se uspešno borili proti materialno močnejšemu, a moralno šibkejšemu sovražniku, znamo ceniti junaško borbo. Obsodimo vsa grozodejstva ameriških napadalcev, ki marsikdaj presegajo grozote fašizma in nacizma. Izražamo iskreno solidarnost z južnovietnamskim ljudstvom, za napadalce pa zahtevamo, da se umaknejo s tega ozemlja, da poravnajo škodo, ki so jo povzročili Vietnamcem, in da jih svet obsodi ter kaznuje kot vojne zločince.«

Borci občine Logatec in Vrhnika so v svojih resolucijah prav tako poudarili solidarnost s pravičnim bojem vietnamskega ljudstva proti ameriškim agresorjem in izrazili prepričanje v popolno zmago Fronte narodne osvoboditve. Resolucijo so poslali tudi borci iz občine Hirska Bistrica.

Podobno kot borci NOV in drugi občani tudi naša mladina sprejema resolucije, iz katerih zveni prav taka odločnost glede

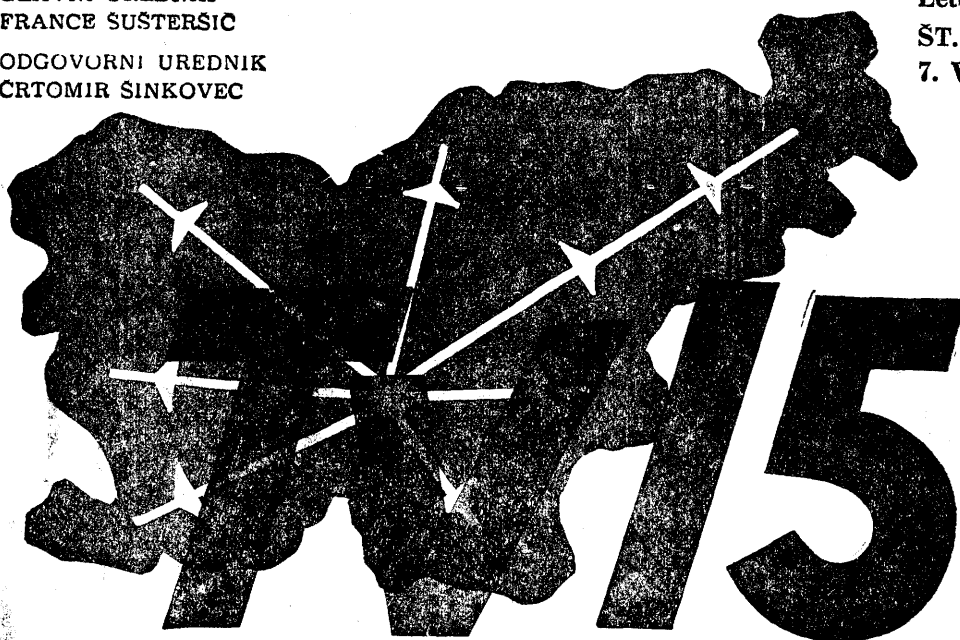
de na pereča mednarodna vprašanja. Tako npr. je mladina občine Ptuj sprejela naslednjo resolucijo:

»Mladina ptujske občine, zbrana na delovni konferenci, izraža svoje ogorčenje nad zločinom rasizma v ZDA, ki so ubili najplemenitejšega borca za človekove pravice in Nobela, nagradjenca za mir doktorja Martina Luthra Kinga. Pridružujemo se vsem naprednim silam sveta ter skupaj z mladino in delovnimi ljudmi naše domovine najostreje obsodimo to zločinsko dejanje. Trdno smo prepričani, da ideje dr. Martina Luthra Kinga z njegovo smrtjo ne bodo zatrite, pač pa bo njegov duh še močnejše vzplamtel v srcih miroljubnih ljudi. Istočasno se pridružujemo protestom širom po svetu zoper vojno v Vietnamu in izražamo globoko solidarnost z vietnamskim ljudstvom do dokončne osvoboditve.«

dino in delovnimi ljudmi naše domovine najostreje obsodimo to zločinsko dejanje. Trdno smo prepričani, da ideje dr. Martina Luthra Kinga z njegovo smrtjo ne bodo zatrite, pač pa bo njegov duh še močnejše vzplamtel v srcih miroljubnih ljudi. Istočasno se pridružujemo protestom širom po svetu zoper vojno v Vietnamu in izražamo globoko solidarnost z vietnamskim ljudstvom do dokončne osvoboditve.«

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

Leto VI
ŠT. 18
7. V. 1968

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

OBRAMBNE PRIPRAVE SO NAŠA TRAJNA NALOGA

V Radovljici so 22. aprila imeli seminar o obrambnih pripravah in vzgoji prebivalstva za vodstveni kader v gospodarstvu, državni upravi in družbenih organizacijah. Na vprašanja udeležencev je ob tej priložnosti odgovarjal republiški sekretar za narodno obrambo general podpolkovnik Rudolf Hribnik-Svarun

Zanimanje za seminar, ki ga je na pobudo koordinacijskega odbora za obrambne priprave pri občinski konferenci SZDL organizirala tamkajšnja delavska univerza, je bilo zelo veliko. To je videti tudi po udeležbi — na seminarju je bilo prisotnih kakih sedemdeset vodilnih ljudi z vseh področij dela — in po tehtnih vprašanjih, ki so jih postavljali republiškem sekretarju za narodno obrambo. Nekateri izmed njih so hoteli vedeti, kaj je storjenega na področju narodne obrambe naše države glede na očitno agresivne načrte armad NATO, kakšni so odnosi med našo armado in armadami drugih socialističnih držav, kje so glavni vzroki poraza Egipta, kako je mogoče uskladi odprte meje in razvijanje turizma z obrambo pred sovražnikovimi agenti itd., druge pa je zanimalo, kako odpraviti dokaj pasiven odnos naših ljudi do vojaških in obrambnih zadev ter premajhno zavzetost javnih komunikativnih sredstev, kot so tisk, radio in televizija, pa tudi to, kakšno je stališče cerkve do naše obrambne politike.

Republiški sekretar za narodno obrambo je izčrpno odgovoril na vsa ta in še mnoga druga vprašanja s področja obrambnih priprav prebivalstva. Pri tem je še posebej naglasil, da morajo biti obrambne priprave trajna skrb in naloga vseh odgovornih delavnikov in posameznih državljanov, ne pa da se jih lotimo šele takrat, ko pride do mednarodnih zaostritve.

Tak seminar, kot so ga imeli v Radovljici, je nedvomno zelo posrečena oblika dela, saj omogoča, da vodstveni kader v občini dobi kar najizčrnejše podatke iz prve roke in se seznani s tekočo obrambno problematiko, pridobijo znanje pa skozi vsakdanje delo prenaša še na svojo okolico.

Devetega maja slavimo dan zmage. Pri tem se še posebej spominjamo, kako so 9. maja 1945 enote Jugoslovanske armade vkorakale v Ljubljano in kako navdušeno jih je sprejela po štirih letih, odkar jo je bila zasedla sovražna vojska. To navdušenje je izrazil tudi pesnik Oton Župancič, ki je v svojem pozdravu osvoboditeljem dejal: »Kdor je moral živeti štiri leta vkleknjen v verige, ki nam jih je skoval tujec s pomočjo zločinskega izdajstva lastnih izgublencev, sleparjev in slepcev, kdor je moral ves ta čas zatajevati pamet, misel in čustvo, besedo, vsak pogled in sleherni gib, se odreči prepokoni hoji ter molčati na sramotno početje klavrnih ponižavcev, ta ve iz krute skušnje, da se trajno brez svobode ne da živeti, ker je tako življenju hujše od sto smrti...«

Zvišanje dodatka za zaposlene udeležence NOB

Da imamo zvezni in republiški dodatek za zaposlene udeležence NOB, je znana stvar. Toda spričo tega, ker so pred kratkim zvišali tako prvega kakor drugega, velja spregovoriti o tem nekaj besed.

Na podlagi pooblastila zakona o dodatku za zaposlene borce je Zvezni izvršni svet sprejel odlok o določitvi borčevskega dodatka v letu 1968. S tem odlokom je osnova zvišana od 690 din v letu 1967 na 800 din v letu 1968. Toda glede na to, da je bil odlok sprejet šele pred kratkim, veljajo njegova določila že od 1. januarja 1968 dalje.

Povsem neodvisno od tega pa je izšel odlok Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije o določitvi osnove za priznanje republiškega dodatka zaposlenim udeležencem narodnoosvobodilne vojne v letu 1968.

Po tem odloku se je osnova za priznanje republiškega dodatka za zaposlene borce zvišala v letu 1968 na 993 din. (Uradni list SRS, št. 12/68). Ta odlok velja od 1. januarja dalje.

V letu 1967 je osnova tega dodatka znašala 920 din in se je torej v letošnjem letu dvignila za 73 din, medtem ko se je osnova zveznega dodatka povzpela od 690 na 800 din, torej za 110 din. Toda pri tem ne gre prezreti, da tistim, ki v Sloveniji prejemajo borčevski dodatek, gre le-ta v višini, ki je določena z odlokom IS — Skupščine SR Slovenije, in to ne glede na višino zveznega dodatka.

Glede na to, da je osnova za dodatek zaposlenim borcem v Sloveniji zvišana, velja opozoriti predvsem tiste borce, katerih osebnih dohodkov znašajo me-

naročilo piranski občinski skupščini. Komisija so imenovali na osnovi vprašanja odbornika iz skupščine Karla Marsela — julija lani, ki se je nanašalo na šušljanje in govorice, da so bili nekateri naši funkcionarji podkupljeni.

Komisija je ugotovila številne nepravilnosti, slabosti in pomanjkljivosti v delu igralnice in v odnosih med ljudmi v njej, oziroma v Zavodu za pospeševanje turizma v Piranu, v sklopu katerega je tudi igralnica. Vendar pa neposrednih potrditev omenjenih govo-

UDELEŽENCEM ZBORA ODPOSILANCEV SLOVENSKEGA NARODA V KOČEVJU

Vse, ki so se leta 1943 kot odposilanci ali kot gostje udeležili Zbora odposilancev slovenskega naroda v Kočevju, prosimo, da nam najkasneje do konca maja t. l. pošljejo svoje naslove z navedbo, v kakšnem svojstvu so se udeležili zgodovinskega zbora v Kočevju, da bi jim mogli ob proslavi 25-letnice zbora poslati osebna vabila.

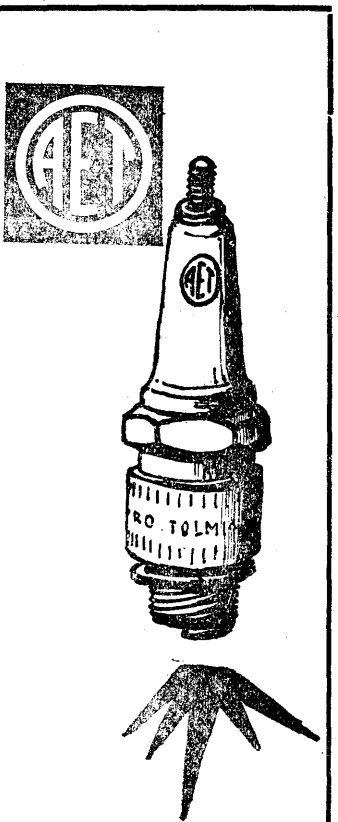
Skupščina SR Slovenije, Ljubljana, Šubičeva 4

rie ni mogla dobiti, čeprav spričo neurejenih razmer dopušča tudi takšne možnosti.

Komisija je bila pri svojih ugotovitvah zelo določna in konkretna ter je pomensko navedla krivice. Pri tem je največ odgovornosti za nered in slabe razmere pripisala direktorju Zavoda za pospeševanje turizma Božu Černeu. — Dnevnik, 27. IV. 1968.

sečno manj kot 993 novih dinarjev in ki doslej še niso prejemali dodatka. Taki naj se javijo izplačilni službi na svojem delovnem mestu, da jim uredi izplačevanje osebnih dohodkov na podlagi določil zakona o dodatku za zaposlene udeležence NOB.

V. M.

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagradjuje kupce svojih vžigalnih svečk Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

Izgube se večajo

Leto 1967 je v Sloveniji zaključilo z izgubo 105 delovnih organizacij, to je 4 odstotke vseh delovnih organizacij v gospodarstvu, ki so predložile zaključni račun. Izgube so se v primerjavi z letom 1966 povečale za 282 odstotkov in so znašale 86 milijonov 455 tisoč dinarjev, število delovnih organizacij z izgubo pa se je leta 1967 v primerjavi z letom 1966 povečalo za 53 ali za 102 odstotka. Podjetja, ki so v letu 1967 poslovala z izgubo, so povečini podjetja, ki v letu 1966 izgube niso imela. Odpadlo je 27 delovnih organizacij, ki so imele izgubo v letu 1966, na novo pa se je pojavila izguba pri 80 delovnih organizacijah. — Delo — 23. IV. 1968.

Vprašaj za raziskovalnim delom

Član IS dr. ERNEST PETRIČ je navedel, da je Slovenija, če se primerjamo s podatki OECD, tako po sredstvih, ki jih daje za raziskovalno delo, kot po številu raziskovalcev na 10.000 prebivalcev, med visoko razvitiimi deželami na svetu. Po absolutnih zneskih sredstev je pred Irsko, po sredstvih na enega prebivalca pred Japonsko, Italijo in Avstrijo, na enega raziskovalca pred Norveško, Italijo, Avstrijo, Belgijo, po številu raziskovalcev na 10.000 prebivalcev pred Italijo in Avstrijo itd., po razmerju med izdatki za raziskovalno delo in bruto nacionalnim

produktom pa pred Kanado, Belgijo, Norveško, Italijo, Irsko, Avstrijo itd. Seveda pa je vprašanje, če smo tudi po rezultatih raziskovalnega dela tako visoko. — Delo, 26. IV. 1968.

Zaloge v številkah

Po podatkih iz zaključnih računov za leto 1967 je znašala vrednost skupnih zalog v gospodarstvu naše republike 8 milijard 779 milijonov N-din ali za 8,7% več, kot je bila v začetku tega leta. Če upoštevamo, da so v letu 1966 porastle zaloge celo za 1 milijardo 450 milijonov din, se je torej v dveh letih ob skromnem porastu proizvodnje povečala vrednost vseh zalog za približno tretjino, tj. za 2 milijardi 150 milijonov dinarjev. Seveda je bilo potrebno za to vsoto angažirati dodatna finančna sredstva. In še struktura: največ sredstev je angažiranih v surovinah, v reprodukcijskem materialu in drobnem inventarju, kar da blizu 36% vrednosti vseh zalog. — Gospodarski vestnik, 26. IV. 1968.

Boj za izvoz

Prevladuje prepričanje, da bi morali uvesti najstrožje kontrolo uvoza kmetijskih proizvodov in ne dovoliti, da bi domači uvozniki dušili proizvodnjo v državi. Proizvajalci zahtevajo tudi, da pristojni bolj vztrajno iščejo poti našim kmetijskim proizvodom na zahod in vzhod. Prav gotovo bo letos boj za izvoz naših proizvodov na tem področju, naj gre za izvoz živine, mesa in izdelkov na zahod ali to-baka na vzhod itd. — Tednik, 26. IV. 1968.

Živi eksponati

Ko je na nekem sestanku predsedujoči vprašal predstavnike neke delovne organizacije iz Bara, s katerimi eksponati bo zastopana na kmetijskem sejmu v Novem Sadu, je ta — tako pravijo — odgovoril: — Direktor bo zagotovo prišel, morda pa tudi jaz.

Resničnost tega sicer ni preverjena, toda vse kaže, da ustreza kvalifikacijskemu sestavu zapo-

BESEDE IN DEJANJA

slenih v mnogih delovnih organizacijah barske občine. Medtem ko 100 nezaposlenih mladincev in mladink z diplomami fakultet, višjih in srednjih šol išče zaposlitve, jih je med zaposlenimi 70 odstotkov takih, ki nimajo ustrezne kvalifikacije za delo, ki ga opravljajo. — Politika — 20. IV. 1968.

Brskanje po intimnem svetu

Znani strokovnjak za žurnalistično problematiko je rekel takole: slabo je, če predstavljamo

Stanovanjski problem v Celju

Kako pereč je stanovanjski problem v Celju, kaže podatek, da je kar 780 družin brez stanovanj, medtem ko 933 stanovanj ne ustrezajo. Ob vsem tem pa imamo na območju celjske občine lani in letos 3,6 milijona din neizkoriščenih sredstev za stanovanjsko izgradnjo. S tem, da smo ukinili občinski stanovanjski sklad, so sredstva v višini 4,5 odstotka od osebnih dohodkov ostala v delovnih organizacijah. Če bi v merilu občine uspelo vsa ta sredstva združiti, bi lahko zgradili kar precej novih stanovanj. — Večer, 27. IV. 1968.

Poglavje o igralnici

Posebna mešana republiško-občinska komisija za ugotavljanje stanja v portorški igralnici je končala delo in predložila svoje

Predsednik Tito spet doma. — Predsednik SFRJ Josip Broz Tito se je z ženo in svojimi sodelavci po 25-dnevni potovanju vrnil v Beograd. Med potovanjem je obiskal Japonsko, Mongolijo, Iran in Sovjetsko zvezo. Po vrnitvi je izjavil, da je bil namen njegovega potovanja, da bi se boljše seznanili s staljši in mnenji držav, ki jih je obiskal.

Štafeta mladosti krenila na pot. — Letošnja štafeta mladosti je krenila z gradbišča energetsko-plovne sistema v Djerapu. Spremlilo jo je okrog deset tisoč ljudi iz Kladova in okolice. Na velikem mitingu sta govorila predsednik CK ZM Srbije Djoko Stojčić in predsednik CK ZK Srbije Petar Stambolić. Štafeta palica bo prepotovala 8500 kilometrov dolgo pot.

Dr. Vratuša v OZN. — Položaj predsednika sveta OZN za Jugozahodno Afriko je prevzel jugoslovanski delegat dr. Anton Vratuša. Te dni mora svet predložiti generalni skupščini poročilo o razmerah v Jugozahodni Afriki v zadnjih dveh letih, odkar je bil Južnoafriški republiki odvzet mandat. To poročilo bo vsekakor pokazalo, da je vse ostalo po starem.

Cyrankiewicz o nalogah partije. — Predsednik poljske vlade Cyrankiewicz je izjavil, da partijo zdaj čakajo važne politične in gospodarske naloge in da je treba iz partijskega dela dosledno odstraniti vsakršno zatiranje kritike kakor tudi olesjevanje stvarnosti, vendar pa prav tako ne smejo dopustiti tudi neodgovornega kritikarstva. Posebno važno je uvesti pogovore z nepartijci.

ČSSR: popolna svoboda za umetniško ustvarjanje. — Sekretar KP Češkoslovaške Cisar je izjavil, da mora imeti vsak umetnik popolno svobodo za izražanje svojih umetniških stališč. O novem tiskovnem zakonu, ki se pripravlja, pa je dejal, da zakonski predlog ne predvideva predhodne cenzure; te v praksi je tako in tako ni.

DOGODKI TEDNA

Bonn: konferenca o zunanji politiki. — V neposredni bližini Bonna se je kancler Kiesinger sešel na dvodnevni konferenci z več ministri, veleposlaniki, državnimi sekretarji in voditelji strank. Na tej konferenci naj bi včepili nove spodbude bonski zunanji politiki. Na dnevnem redu so bili sporazum o neširjenju atomskega orožja, odnosi med Vzhodom in Zahodom, berlinski problem in druga vprašanja.

Parada navkljub sklepu VS. — Navzlic sklepu Varnostnega sveta OZN, da izraelske oborožene sile izvede v Jeruzalemu vojaško paradu, v kateri so sodelovale kopenske enote in letalstvo. Poleg tega so po jeruzalemskih ulicah vozila arabska vozila, zaplenjena v junijski vojni. Araboski prebivalstvo je ostalo doma. V Damasku, Bejrutu in drugih mestih so velike množice demonstrirale proti paradi.

Naserjeva poslanica Varnostnemu svetu. — Predsednik ZRN Naser je poslal vsem članicam Varnostnega sveta OZN poslanice, s katerimi je ponovno opozoril na nevaren položaj na Srednjem vzhodu. Razlog za demarš je dvojen. Izrael ni upošteval resolucije VS, ki je Izraelu prepovedala parado v Jeruzalemu; Izrael ovira prizadevanja posebnega odposlanca OZN na Srednjem vzhodu Gunnarja Jarringa.

Poziv za pomoč arabskim beguncem. — Organizacija OZN za poljedelstvo in prehrano (FAO) je pozvala članice, naj nemudoma pomagajo s hrano 300.000 arabskim beguncem, ki so med vojno junija lani zapustili svoje domove. V pismu, ki sta ga podpisala generalni sekretar U Tan in generalni direktor FAO Boerma, je rečeno, da je pomoč v hrani beguncem več kot potrebna.

Rallis v hišnem priporu. — V hišni pripor so spravili nekdanjega notranjega ministra Rallisa, ki je bil v Kanelopulosovi vlad med vojaškim državnim udarom 21. aprila 1967. Minister Rallis je namreč dal tujim novinarjem izjavo, v kateri je hudo napadel vladu in sedanjim vojaški režim. Predlagal je, naj bi se vrnil kralj Konstantin in naj bi sestavili koalicijsko vladu pod Karamanlisom.

Kmalu pogovori ZDA-DR Vietnam. — Združene države Amerike so sprejele predlog DR Vietnam, naj bodo mirovni pogovori med vladama o Vietnamu v Parizu. Ameriški in severovietnamski predstavnik se bosta sešla v francoski prestolnici 10. maja letos in navezala uvodne pogovore. Sporazum o uvodnih pogovorih med Hanoiem in Washingtonom je zbudil odobravanje po vsem svetu.

McCarthyjeva in Rockefellerjeva zmaga. — Senator Eugene McCarthy je zmagal še na enih predhodnih volitvah za določitev predsedniških kandidatov, tokrat v državi Massachusetts. Drugi od demokratskih kandidatov je bil senator Kennedy, podpredsednik Humphrey pa tretji. Med republikanci je dobil največ glasov liberalni guvernér Rockefeller, ki bi si, če bi zmagal na volitvah, prizadeval končati vojno v Vietnamu.

Pariška Sorbona zaprta. — Potem ko so oblasti zaprle univerzo v Nanteru — s tem so hoteli onemogočiti delovanje levo usmerjene študentske mladine — so v Latinski četrti v Parizu izbruhnili srditi spopadi med študenti in policijo. Oblasti so zaprle Sorbono, sedemstoletno pariško univerzo. Sindikat visokošolskih profesorjev je pozval svoje člane, naj začnejo stavkati.

150-letnica rojstva Marxa. — V počastitev 150. obletnice rojstva Karla Marxa je bilo v kremeljski kongresni dvorani v Moskvi slovesno zasedanje. Slavnostni referat je prebral ideolog sedanjega sovjetskega partijskega vodstva, član politbiroja CK KP SZ Suslov, ki je govoril tudi o zaostrenem ideološkem boju med kapitalizmom in socializmom. Leta 1970 bo 100. obletnica rojstva Vladimira Iliča Lenina.

Nova splošna ofenziva FNO v Južnem Vietnamu. — Enotе južnovietnamskih osvobodilnih sil so krenile v splošen napad v vsem Južnem Vietnamu. Napadle so 116 objektov na 4 taktičnih področjih. V Saigonu potekajo hudi policijski boji, v katerih je bil hudo ranjen šef saigonske policije Loan. V bojih v predmestju Solon so borci FNO sestrelili en ameriški helikopter, poškodovali pa 3.

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO SVICARSKO ZASTOPSTVO

TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJ-
VEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18
in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata

PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

14-karatni zlat nakit od 650 Lit naprej
18 in 22-karatni zlat nakit od 750 Lit naprej

NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR

DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specia-
liziranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih me-
stih v Jugoslaviji

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA

Občni zbor športnikov

Sportno društvo Invalid iz Nove Gorice je imelo 21. aprila svoj redni občni zbor. Društvo so ustanovili leta 1952 in je zbralo invalide — ljubitelje športa ne samo iz Nove Gorice, temveč tudi iz bližnje okolice. Kljub temu, da so se pozno organizirali, so se kmalu postavili na nogo in zabeležili v tem obdobju lepe uspehe. V šestih letih so razvili športno dejavnost na vrsto športnih disciplin: balinanje, kegljanje, streljanje in šah. Skupno združujejo v svojih vrstah 98 članov — invalidov.

Na rednem občnem zboru so podali pregled svojega dela. Na njem je prišlo do izraza tudi finančno vprašanje. Športniki so ugotovili, da je občinska skupščina Nova Gorica nudila delo finančno pomoč, ki pa žal ne more pokriti vseh potreb. Posebno pohvalo so izrekli nekaterim gospodarstvom in organizacijam v Anžu. Medbunarne gostije »Sterk« iz Ajdovčine. Na tem sestanku so zahtevali osterjšo pomoč za člansko disciplino, kajti le ob večji disciplini bo mogoče organizirati tekmovanja, ki jih nameravajo prirediti v jeseni ob 25. obletnici priključitve Primorske. Za svoje dosedanje športno prizadevanje gre zahvala Rafaelu Peliconu, ki je več let uspešno vodil svojo koto športnikov — invalidov. Za novega predsednika so izbrali primorskega revolucionarja Maska Dugolca, ki bo brez dvoma uspešno nadaljeval in opravljal svoje naloge.

Po občnem zboru se je zbralo na modernem športnem centru, balniški sedež biliarisnih klubov »Ravali« iz Prilazca, Anžur. Sempasa, Ljubljane. Nove Gorice in zametki šport. Posebno poudarjene in finalne tekme so bile borbene, zagrizene in tehnično na visoki, saj do zadnjega ni bilo jasno, kdo bo zmagoval.

V finalu sta se pomerili ekipi iz Ljubljane in Nove Gorice. Ljubljani so v zadnjem metu presežili z dobro igrjo in tako zasluženo zmagali. Ljubljanska ekipa je dosegla 15 točk, Nova Gorica 14, Ronki 13, Prilazca 11.

Goriški športniki pa so se med seboj pomerili se v kegljanju in streljanju. V kegljanju so nastopale tri ekipe v treh borbenih paritvah. Prva skupina je dosegla 407, druga

404, tretja pa 380 podrtih kegljev. Tekmovali so tudi v streljanju: dve ekipi po trije strelci. Od 600 možnih zadetkov je prva ekipa dosegla 440, druga pa 433 zadetkov.

Tako kot ob vsakem športnem srečanju v Novi Gorici smo bili tudi to pot deležni toplega sprejema in prijateljskega gostoljubja, ki ga znajo ustvariti samo športniki iz Nove Gorice.

Vinko Bovcon

V maju obisk avstrijske delegacije v Mariboru

Prve dni v aprilu sta obiskala občinski odbor zveze združenj borcev NOV občine Maribor RUDOLF SCHRIEL in KARL RUSTI, predstavnik antifašistične Avstrije, udeležena španske republikanske vojsne in internacionalnih brigad in člana avstrijske partije. Ob tej priložnosti

sta izrazila željo po obnovitvi medsebojnih stikov. V tej zvezi so tudi sklenili, da bo v Maribor 11. maja letos v dopoldanskih urah prispela delegacija iz Kapfenberga in Mürzzuschlaga.

Delegacija, ki jo bosta v imenu občinskega odbora zveze združenj

borcev NOV občine Maribor vodila LINKA KSELA-JASNA in TONE ULRIH-KRISTL, oba sta preživela borca Pohorskega bataljona, ki bo ogledala spomenik talcev, ploščo na dvorišču občinskih zaporov, kjer so nekoč Nemci streljali talce, obiskala bo muzej NO Maribor. Naslednji dan bo delegacija krenila na poslednje bojišče Pohorskega bataljona, nato v Konjice in v Maribor, odotod pa nazaj v Avstrijo. Računajo, da bo v delegaciji 84 ljudi.

D. M.

V. D.

Drugo srečanje borcev na Vačah

Nepozabni spomini na drugo srečanje borcev KZO lani na dan borca na Vačah pri Litli je spodbudilo odbor našega občinskega združenja. V ta namen se je odbor KZO že večkrat sestajal in izdelal program srečanja. Na zadnjem sestanku, ki je bil v Zagorju 23. t. m., je bil prisoten tudi predsednik občinske skupščine Zagorja Dušan Kolenc. Proslava našega odbora bo 16. junija na Izlakeh pri Zagorju. V Zagorju ima namreč naša enota domov. Odbor se je odločil, da bo vsako leto prirejal srečanja borcev v tistih občinah, kjer ima enota domov. Lansko leto je bilo tako srečanje v Litli občini, letos bo v Zagorju, naslednje leto pa verjetno v Kanišku.

Preživeli borci iz tega odbora. Prihajajo tudi drugi obiskovalci iz Zasavja in okoliških vasi. V programu bo sodelovalo več kulturnih skupin iz Zagorja, godba na pihala, meški pevski zbor »Lokski glas« iz Loke-Klsovec, recitatorji iz osnovnih šol in zabavni ansambel, ki bo igral za ples po kulturnem programu. Na srečanju bodo borci KZO dobili razne partijske dobrote, za ostale goste pa bo poskrbelo gostinsko podjetje iz Zagorja. Odbor bo razdeljeval knjige z zgodovino KZO.

Alojz Zužek

Kombinat »MLINOTEST« Ajdovščina

Izdeluje prvovrstne testenine, jajčne in navadne, v zelo širokem asortimentu

Potrošniki — prepričajte se o izredno dobri kvaliteti naših testenin.

Ora
najboljša ta hip!

V Kamniško-zasavskem okraju je bilo največ borcev iz navedenih občin. Zato je prav, da so proslave tam, kjer je odred imel svoje operativno področje. Poleg tega je do Izlake dobra cestna zveza; z železnice postaje vozijo redni avtobusi na Izlake. Odbor pričakuje, da se bo srečanja udeležila večina

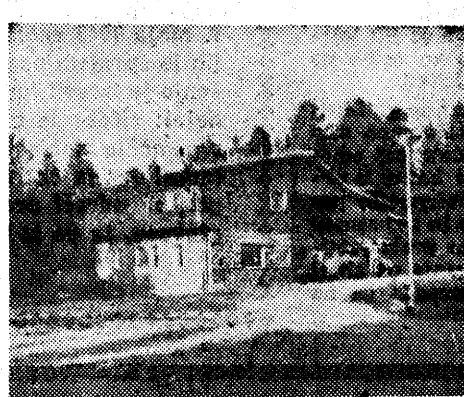
Poizvedujemo

Za dopolnitev opisa dogodkov med osvobodilno vojno bi rad zvedel za naslov starostnega orožniškega narednika, ki je pozimi 1941 na 1942 s poznejšim komandirjem Rakovske čete Mihom odšel iz Starega trga k partizanom. Pozabljen sem, kakorve je ta narednik pisal, pač pa sem sišal, da živi nekje v okolici Maribora ali v samem mestu. Prosim ga, naj se mi oglasi.

Tone Gabrič, Vodnikova 14, Celje

TRGOVSKO GOSTINSKO PODJETJE

ŠKOCJAN
RAKEK PARTIZANSKA 1

● ZANIMIVOSTI: V Cerknici ostanki tabora proti turškim vpadom z dvema stolpoma in obzidjem, v katerem je tudi cerkev v gotičnem slogu. V 2 km oddaljenih Zelšah cerkva z edinstvenim tlorisom v obliki četelice. Na 45 minut oddaljenem Gradšču (850 m) stoji kletski naselja. — Izletišča: Presihajoče CERKNJSKO JEZERO, ki doseže pri velikih naliivih površino 26 km². Voda oteka po mnogih ponikalnicah (najbolj znani sta Velika in Mala Karlovica) in podzemskih odtokih v RAKOV ŠKOCJAN,

priporoča vsem organizacijam in članom Zveze združenj borcev NOV Slovenije obisk Rakovega škocjana. Izredne naravne lepote.

zanimiv naravni park sredi gozdov. Več kraških pojavov, podzemskih jam, veliki in mali naravni most, ostanka udrtga svoda jame, pod katerima teče potok Rak. — KRIZNA JAMLA pri Ložu, vodna jama z 22 jezerc in lepimi kapniki. — STARI TRG, središče Loške doline, kjer pritegne turistu lep spomenik žrtvam iz NOB na Ulaki, izvir Obrha pri Vrhniki, predvsem pa grad SNEŽNIK, obnovljena renesančna zgrada s 4 stolpi, strelnimi linami, obrambni hodniki, vodnim jarkom in mostom. — BLOKE: prostrana, valovita, nad 700 m visoka planota, z ugodnimi smučskimi tereni. Zaradi ugodnih snežnih razmer se je to razvilo smučanje že zelo zgodaj. Po zapiskih zgodovinarja Valvazorja iz leta 1689 so prirejali domačini že takrat tekmovalna v smučskih veščinah. — ZILCE: 846 m visoka vas na Vidovski planoti, primerna za klimatsko letovanje. — SLIVNICA: 1114 m visok razgledni vrh s planinsko postojanko, dostopna tudi z avtomobil. Ima odlične smučke terene. Zaradi sklenjenih gozdnih površin, največjih v Sloveniji, so lovski revirji bogati divjadi (medved, divji prašič, jelen, srnjad, divji petelin). Jezero in njegovi pritoki so znani po ribolovu: ščuke, postrvi, lipani in druge ribe, in lovu na divje rabe ter druge vodne ptice. — PRENOČEVANJE: Restavracija »Jezero« v Cerknici, restavracija »Rakov Škocjan« s turističnimi hišicami, gostišča in privlačne sobe. Vse turistične usluge: prenočevanje, prehrana, nabava lovskih in ribolovskih dovolilnic, menjavo tujih plačilnih sredstev in drugo posreduje TURISTIČNI INFORMACIJSKI BIRO V CERKNICI.

Brezdušnost ob pogrebu borca

Pred kratkim so v Ljubljani pokopali 83-letnega Ivana Makuca iz Stopnika v tolminski občini, ki je živel in delal v Ljubljani vse od leta 1919. Bil je železničar že pod Avstrijo in nato pod Italijo. Kot zavezen Slovenec se je leta 1919 raje umaknil v Jugoslavijo, kot da bi šel službovat v južno Italijo. Za seboj je imel 40 let dela pri železnici. Njegov sin Lado je bil španski borec, kasneje pa skupaj z bratom Dragom partizan doma. Pokojni Ivan je na terenu Stadion delal kot aktivist od leta 1941.

Povedali smo, kaj je bil pokojni in kaj je delal kot zavezen Slovenec. Svojo narodno dolžnost je izpolnil več kot stodoletno. Če je vzgojil sinova v borca za svobodo — enega celo za borca mednarodnih brigad — je to najboljše sprčevalo, ki ga lahko napišemo v spomin.

Ob odprtem grobu na pokopališču na Zalah mu nihče od organizacij, katerim je pripadal, ni spregovoril nekaj besed v slovo in zahvalo, domačim pa v tolažbo. S temi besedami hočemo potrkati na vrata tistih odgovornih organizacij, ki bi bile morale čutiti dolžnost poskrbeti za govornika in dostojen po-

OB TABORNEM OGNJU

greb. Naj povemo, da je ZB Stadion poskrbelo za lep venec. Obsojanja vredno je, da je moral sam sin pokojnega organizirati moški pevski zbor, da je ob odprtem grobu zapel dve žalostinki.

Lahko bi navedli primere samotnih gorskih vasi, kjer nobene borca ne pokopljejo brez primernega govora! V tem primeru pa gre za Ljubljano — tisto uporno Ljubljano, ki ni klonila pod terorjem okupatorja! Ali je po komaj 23. letih pozabljeno že vse gorje in prispevek takih, kot je bil pokojni Ivan Makuc?!

S tega mesta izražamo prizadeži družini in domačim naše iskreno sožalje.

Andrej Pagon-Ogarev

»V imenu nemškega naroda«

Ob 25-letnici umora trinajstih koroških Slovencev

»V imenu nemškega naroda« se je glasila sodba, ki jo je pred petindvajsetimi leti izrekal po smrtnih obsodbah po vsem nacističnem rajhu znani sodnik dr. Roland Freisler 9. IV. 1943 na dvodnevem procesu v Celovcu nad 37 koroškimi Slovenci iz območja Železne Kaple, Sel in Borovelj. Od teh je bilo 13 obsojenih na smrt, 17 na zaporne kazni od dveh do dvanajst let ali pa na večmesečne zaporne kazni. Tej skupini

škem področju okoli Sel in Obirskega zelo nevarno komunistično razkrojevalno delo. Tako je dosegel, da je znaten del nemškega obmejnega prebivalstva slovenskega rodu prevzel prevratniške tendence banditov... Konec leta 1942 (točno 11. novembra 1942. — op.) pa je tajni policiji uspelo prijeti nad sto ljudi iz Sel, Obirskega, iz Železne Kaple in okolice, ki so pomagali partizanom ali vsaj vedeli za njihova dejanja.

močjo Janeza Doujaka iz Borovelj so oskrbeli partizane tudi z municijo in drugim orožjem. Za Tomaža Olipa ve obrazložitev obsodbe, da je vodil partizane h gozdarju Urbasu, ki so ga 12. avgusta 1942 tudi justificirali. Čez dva dni pa jih je vodil na akcijo h kmetiji Kališe na Šajdi. Tej skupini selskih fantov so po njenem zajetju novembra 1942 nacisti dodali še njihove sorodnike in druge Selane, ki so jim nudili razno pomoč,

cem, namreč na prvi poskus njihovega pregona iz dežele aprila preteklega leta. 8. junija 1943 je ob tem objavila uradna »Kärntner Zeitung« razglas, ki je bil nabit tudi na razglasni deski koroškega deželnega sodišča. Glasil se je: »Višji državni pravdnik pri ljudskem sodišču v Berlinu razglasa: Tisti, ki jih je dne 9. aprila 1943 ljudsko sodišče zaradi pripravljanja veleizdaje in veleizdaje in podpiranja sovražnika obsodilo na smrt in na trajno izgubo državljskih častnih pravic, so bili usmrčeni. Ti obsojenci so v nemškem Kärntnertgau pripadali komunistično usmerjenim tolpom in so hoteli dele dežele odtrgati od rajha. V ta namen so morili Nemce, ropali v kmečkih hišah in strahovali rajhu zvesto prebivalstvo«. Nacisti so na smrt obsojenim zaplenili vse premoženje (prim. Herbert Steiner, Zum Tode verurteilt, Dunaj, 1964, str. 175).

Nemci pa so z obsodbami dosegli nasproten učinek, kot so ga pričakovali, opozarja v spominskem članku ob 25-letnici selskih žrtev urednik koroškega glasila KPA Josef Nischelwitzer (Wahrheit und Volkswille, 20. IV. 1968). V dokaz navaja, da je samo v sodnih okrajih Železna Kapla, Dobrla ves in Pliberk umrlo pod nacističnim terorom 382 oseb, od teh je 120 pokopanih v Železni Kapli. To dokazuje tudi nad 500 grobov v okoli 40 pokopališčih na koroškem območju. Žal pa — piše Nischelwitzer — uradni krogi dežele malo ali nič ne cenijo teh žrtev za svobodo Koroške. Tudi sama spominska svečanost, ki jo ob tej obletnici pripravljajo slovenske organizacije na Koroškem, je premalo; nasprotno, dežela si mora te žrtve vzeti za domovino, da bi tako postale zgled doraščajoči mladini.

Tone Zorn

je sledila julija 1943 skupina novih 45 oseb, tretji skupini tridesetih oseb je v drugi polovici avgusta sodilo dunajsko višje deželno sodišče; v celoti pa so »sodne obravnave« zalele 170 koroških Slovencev.

Ohranjeni procesni materiali niso zanimivi le kot dokument nacistične justice, ampak tudi kot vir za narodnoosvobodilni boj koroških Slovencev. Posebno je v teh materialih podčrtana vloga prvoborca, koroškega rojaka, Ivana Zupanca-Johana iz Obirskega, ki se je leta 1942 vrnil na Koroško in zasejal seme upora. Nacistični dokumenti takole označujejo njegovo vlogo: »...posebno (se je) izkazal Johan Zupanc..., ki je razvil na starem nem-

Šlo je predvsem za skupino selskih fantov, ki se je bila umaknila pred vpoklicem v nemško vojsko še v času pred razpadom stare Jugoslavije na jugoslovansko ozemlje, ter se po njenem razpadu vrnili na Koroško, kjer so se z drugimi tovariši skrivali pred nacističnimi oblastmi. Rekonstrukcija življenja selskih fantov je nacistom omogočil dnevnik enega zajetih, Tomaža Olipa. Iz dnevnika in iz izjav obtožencev so nacisti kmalu dobili zaokroženo sliko: tako so zvedeli, da so si fantje zgradili dva skrivna bunkerja, v katerih so prebivali, bili pa so tudi oboroženi. Sredi leta 1942 so dobili zvezo z Ivanom Zupancem in z gorenjskimi partizani. S po-

predvsem v hrani. Za glavni zločin je obtoženim nacistična justica štela, da so skupaj z gorenjskimi partizani »terorizirali« delovno in bojujočo se ljudstvo, napadali kmetije, nemstvu in rajhu zveste in s tem nasprotovali novi, nacistični ureditvi Evrope. Obsodba je posebej opozarjala na Ivana Zupanca in na Franca Weinzirla iz Železne Kaple, ki sta opominjala prebivalstvo, da mu preti izselitev in da se mora združiti in boriti proti nacizmu.

Na smrt obsojeno trinajstero so Nemci justificirali v dunajskih zaporih dne 29. IV. 1943, kot da bi s samim procesom ter s smrtnimi obsodbami hoteli opozoriti na še en zločin proti koroškim Sloven-

Z občinske skupščine v Idriji

Dne 20. aprila se je po dveh letih v Klubu mladih v Idriji ponovno zbral najvišji organ ZZB v občini — občinska skupščina. Udeleženci so razpravljali o delu Zveze ter ocenili uspehe in neuspehe, kritizirali napake ter se dogovorili o prihodnjih nalogah. Ugotovili so zlasti, da se skrb za borce izboljšuje, posebno zaradi sodelovanja s podjetji. Tako je zdaj v idrijski občini večina delovnih organizacij z notranjimi predpisi že uredila, da borci prejmejo posebni dodatek, če so njihovi dohodki prenizki. Tudi občinska skupščina kljub stalnemu pomanjkanju vsako leto večja svoj prispevek za priznavalnino in druge oblike pomoči borcem. Tako je ob koncu lanskega leta občina dajala priznavalnino 131 borcem, povprečno je vsak dobival 14.114 starih dinarjev na mesec, najnižja priznavalnina pa je znašala 5000 starih dinarjev. Razen tega so lani borci prejeli v obliki enkratne pomoči 2.985.000 starih dinarjev. V prihodnosti bi bilo potrebno po veljavnih merilih število udeležencev priznavalnino povečati na 370. To so predvsem kmetje — borci, ki so ostali na majhnih in nerodovitnih hribovskih kmetijah in nimajo naslednikov.

Po podatkih občinskega odbora ima neustrezno stanovanje še 30 borcev. Kmetom — borcem pri popravilanju hiš zadnja leta pomagajo z brezobrestnimi dolgoročnimi posojili. Ti so zadnja leta vključno z letošnjim prejele vsake skupaj 30 milijonov starih dinarjev.

Vprašanje otrok padlih borcev je v idrijski občini rešeno, huje pa je z otroki še živeti, posebno s tistimi, ki izhajajo iz revnih družin. Kar 56 otrok borcev je brez dela. To je kaj čud-

no, če upoštevamo, da je med vodilnimi ljudmi v občini kar 60 odstotkov borcev NOV. S tem nihče ne misli zahtevati, da bi otroci borcev imeli kakšne posebne predprilike, lahko pa rečemo, da bi število brezposelnih otrok borcev lahko vsaj ustrezalo številu drugih brezposelnih. Številčni pregled tega razmerja namreč kaže, da je število brezposelnih otrok borcev v odstotkih večje kot pa število drugih. Odkrito rečeno, pri imovitih družinah ni nobenih težav z zaposlitvijo otrok. Priznati je tudi treba, da ZZB in ZZB pri zaposlovanju ne pomagajo ali pa zelo malo.

Tudi zdravstveno stanje borcev je pod povprečjem in bi jim zato morali pomagati do zdravljenja po zdraviliščih. Takih možnosti pa je v zadnjem času vedno manj. Vsi borci se strinjajo, da je potrebno gospodarsko reformo izpeljati do konca dosledno, toda ne na račun zdravja. Zato menijo, da bi morali posebno tistim borcem, ki so bili dlje časa v operativnih enotah ali pa po zaporih in taboriščih, omogočiti redno klimatsko in zdraviliško zdravljenje.

Razveseljivo je, da je večina borcev zelo delavnih in političnem in družbenem življenju. Kar 29 odstotkov članov dela po raznih komisijah, odborih itd. Sklenili so tudi, da bodo v prihodnosti posvetili kar največ pozornosti delu z mladino.

Na sploh je idrijska skupščina ZZB pokazala, da je močna družbeno politična organizacija, ki ima za seboj velike izkušnje.

Matej Brus

Spomenik v boju za svobodo padlim idrijskim rudarjem

FERRALIT ŽALEC

NUDI VSE VRSTE ODLITKE IZ SIVE LITINE, BARVASTIH KOVIN, RAZNO OPREMO ZA KMETIJSTVO IN USLUGE

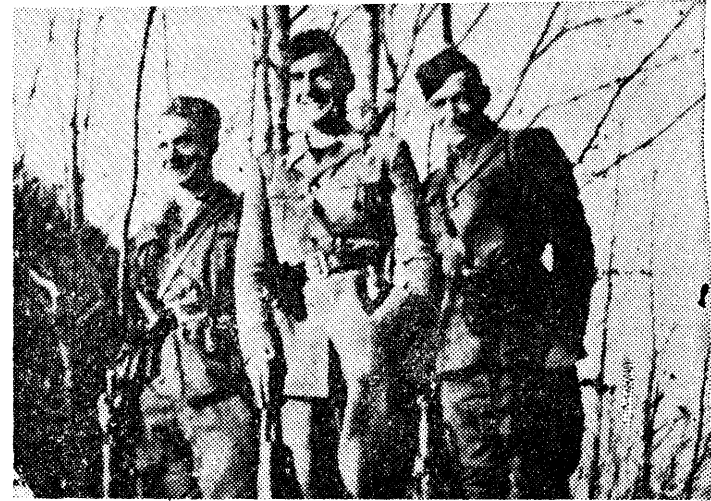
Andrej Pagon-Ogarev

Ob srečanju kurirjev v Bukovici

»Kurirji niso prenašali pošte naravnost z ene postaje do druge. Bili so dogovorjeni, da so se ob določeni uri srečajo kurirji dveh relejnih postaj na javki. Javka je bila vedno na polovici poti med obema postajama. Praktičen primer: relejna postaja P-5 na Predmeji je imela javko s postajo P-4 na Nanosu v nekem vinogradu za vasjo Budanje v Vipavski dolini, v primeru slabega vremena pa v neki kraški jami. Na dogovorjenem mestu so se kurirji dobili točno ob 23. uri ponoči. Ker so v Budinje večkrat prišli domobranci in se tam zadrževali do kasne nočne ure, so se kurirji sporazumevali s polglasnim žvižgom »čuk«. Znaki sporazumevanja pa so bili za vsako javko drugačni.

Pri srečanju so kurirji izmenjali pošto in literaturo. Strogo zaupno in ekspresno pošto so vpisovali v posebne zvezke. Kurirji sosedne postaje so sprejem pošte potrdili s podpisom. Nato so se hitro pogovorili o sovražnikovih premikih in drugih novicah. Ko so prišli nazaj na sedež postaje, sta komandir in njegov namestnik hitro pregledala in razdelila prineseno pošto za posamezne kurirske zveze. Na sedežu so že čakali spočiti kurirji, ki so pregledano pošto takoj odnesli naprej.

Naslovi na kuvertah so bili navadno označeni s številkami. Pokrajinski NOO za Slovensko Primorje je imel številko »600«. Sedež je imel skoraj vedno v bližini Vojskega na Vojski ali Trebuše. Skoraj osem mesecev je bil v Rupi na Utrah med Idrijsko in Hotenjsko dolino.

RELEJNA POSTAJA P-23 NA POČIVALCU NAD ZATOLMINOM V NOVEMBRU 1943. OD LEVE NA DESNO SO: JOŽE SKOCIĆ-CIRIL, ZVONKO ZODAR IN FRANC BREŠAN-OSLEL

S kurirsko pošto smo bolj poredkoma dobivali tudi kakšno pismo z oznako »R«. Tako pismo je bilo treba takoj odnesti naprej. V takem primeru je kurir takoj odnesel pismo po poti v naslovno smer. Spominjam se, da sva nekoč s kurirjem postaje P-5 odnesla nujno pismo z oznako »R« neki kurirki v Kamnje na Vipavskem. Bilo je ponoči in v vasi je bilo 200 nemških vojakov. Med dvemaasedama sva se pritoževala v vas po nekem vinogradu. Prav takrat je po cesti prihajala nemška patrolja. Skrila sva se za neki hlev in počakala, da je patrolja odšla naprej, nato pa hitro odnesla pismo kurirki. Ta se je potem takoj napravila in z nama odšla iz vasi med zasledama. Nujno pismo je potem šlo naprej na Kras.

Primorski kurirji so na svojih poteh imeli štiri prehode čez Sočo. Prvi prehod je bil pod hribom sv. Lovrenca, kjer je pokopan pesnik Simon Gregorčič. Drugi prehod je bil pri vasi Dolje pri Tolminu. Ta prehod so uporabljali kurirji relejnih postaj P-23 in P-24. V bližini Deske je bil tretji prehod čez Sočo. Kadar je bila Soča zaradi deževja narasla, so imeli kurirji v vodi potopljeno telefonsko žico. Ko so prišli na breg, so žico potegnili iz vode in jo posevno napeli nad reko. V hermetično zaprtem sodčku so nato spustili pošto na drugi breg. Zahodno od Solkanskega mostu je bil četrti prehod. Ta prehod so vzdrževali trije kurirji, ki so pošto prevažali z gumijastim čolnom. Bili so stalno v nekem bunkerju v bližini Solkana.

Omeniti moramo tudi prehod čez rečico Bačo v Baški grapi. Tu je bilo treba premagati tri ovire: železniško progo, prebisti Bačo in prehoditi še cesto. To pot so vsako noč napravili kurirji postaj P-21 in P-22. Zaradi stalnega nadzorstva proge iz številnih postojank in bunkerjev je bila ta pot vedno zelo tvegana. To dokazujejo naslednji primeri: Dne 12. marca 1944 so Nemci napadli relejno postajo P-24c pod vasjo Homec pri Breginju. Ujeli so tri kurirje in jih zverinski mučili. Dva so privezali k drevesom in jima najprej prestrelili roki. Hoteli so zvedeti, kje so partizani. Kurirja sta molčala. Nato so jima prestrelili še drugi dve roki, potem nogi. To so ponavljali toliko časa, da sta izkravala. Zvedeli niso nič!

Kurirsko postajo P-24a, ki je bila v gozdu nad vasjo Svino pri Kobaridu, so Nemci napadli v februarju 1944. Pri napadu so ujeli štiri kurirje. Tudi nad temi kurirji so se znesli z mučenjem in jih nato postrelili. Vendar je eden izmed njih, Franc Koren, ostal živ kljub streljanju.

V oktobru 1944 je bila napadena kurirska postaja P-p3 v Kosoveljah na Krasu. Kurirji te postaje so ob napadu pokazali izredno hrabrost. Čeprav obkoljeni od vseh strani, so jurili skozi okna in vrata. Pri tem so morali skakati čez zid, za katerim so Nemci imeli nameščene strojnice. Pri jurju je padel en sam kurir, drugi so se rešili.

Kurirske postaje so med NOB izgubile po več kurirjev. Tako je od P-23 padlo devet kurirjev, P-5 je izgubila sedem kurirjev, P-7 osem, P-11 tri in P-12 šest kurirjev. Po nepopolnih podatkih je od goriških relejnih postaj med NOB padlo 60 kurirjev.

Ta zapis je le blede slika doprinos kurirjev k zmagi med NOB. Je le blede slika tiste borbene požrtvovalnosti in privržnosti ciljem NOB, ki je kurirjem nikoli ni zmanjkalo. Ko so se z zaupano pčto in partizanskimi časopisi vzpenjali v vrto glave višine in plazili čez prepadne stene Krnskega pogorja, ko so bredli mrzlo Sočo ali se plazili mimo sovražnih bunkerjev in postojank, so tvegali svoja življenja. Pred seboj so videli en sam cilj: čimprej prenesti zaupano pošto na določeno mesto. Ni je bilo ovir, ki bi jih bila ustavila pri izvrševanju njihove kurirske dolžnosti.

Zelim, da bi ti naši tihi, skromni in požrtvovalni kurirji s svojimi doživljaji dobili pisatelja s tako močnim peresom, kot je Tone Svetina, avtor trilogije »Ukana«. To naši partizanski kurirji zaslužijo!

KONEC

Jolanda
NAŠE NOVE SPALNICE ZA RAZRED BOLJŠE
EKSKLUZIVNI MODEL LASTNA PROIZVODNJA

V vseh trgovinah Slovenije so že v prodaji novi modeli spalnic:

Sibila, Lidija in Jolanda,

Ki so vzbudile veliko pozornost že na »Salonu pohištva 67« v Ljubljani in na mednarodnih sejmih v Kölnu, Lyonu, Parizu itd. — Podjetje Slovenijales je prvo proizvodno podjetje, ki uporablja pri obdelavi površin pohištva **specialne kislinotrdilne lake.**

Ta obdelava omogoča preprosto, tudi mokro čiščenje zunanjih in notranjih površin. Novost so tudi **plastični predali z zaokroženimi vogali.**

Iz našega novega programa vam predstavljamo model »Jolanda« ter vas vabimo, da si ta ter ostale modele ogledate v naših trgovinah. — Za vse nakupa nudimo potrošniški kredit pod izredno ugodnimi pogoji.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

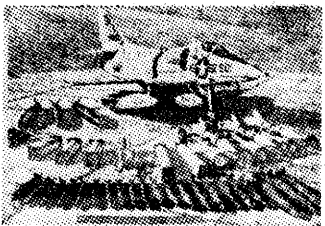
Nov način bombardiranja

Poznamo več načinov bombardiranja, toda najčesteje bombniki spuščajo svoj tovor iz vodoravne poleta ali pa med strmoglavljanjem proti cilju. Američani sedaj preizkušajo nov način bombardiranja, bomb naj ne bi več spuščali, temveč jih metali kvisku. To bi bilo koristno iz dveh razlogov: natančnost bombardiranja bi bila večja, razen tega pa bi letalo — če bi se cilju bližalo nizko pri tleh — imelo še dovolj časa, da se izogne nevarnemu udarnemu valu, ki nastaja ob eksploziji bomb. Pri tem načinu bombardiranja bi morale biti bombe pritrjene na posebno ploščad, s katere naj bi jih ustrezna metalna naprava potiskala kvisku, nato pa bi v loku padale na cilj.

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

Ladijski jurišnik za vojno v Vietnamu

Američani uporabljajo v vietnamski vojni tudi palubne jurišnike, ki lete s podzvočnimi hitrostmi. Mednje spada A-4, ki je star že dvajset let, toda kljub temu ga še

vedno izdelujejo serijsko. Na sliki vidimo, kaj vse lahko nalože nanj. Oborožen je lahko s fugasnimi bombami, vodljivimi in nevodljivimi raketaми »zrak-zrak« in »zrak-zemlja«, z dvema topoma 20 mm in z napalm bombami. Letalo je mogoče otovoriti z 2400 kg raznega orožja.

Čedalje večji vojaški stroški

Američani bodo v tem letu porabili za nabavo novega orožja in za druge vojaške izdatke približno 75 milijard dolarjev ali skoraj 55 % federalnega proračuna. Nakupili bodo večje količine letal, helikopterjev in vodljivih raket, lotili pa se bodo tudi konstruiranja novih letal in helikopterjev za neposredno podporo kopenskim enotam.

Za nadaljevanje vietnamske vojne je namenjenih skoraj 22 milijard dolarjev.

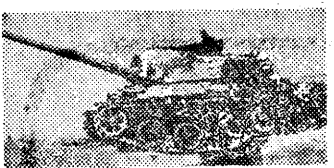
Koliko je južnovietnamskih borcev?

Bela hiša, Pentagon in CIA si že dolgo prizadevajo, da ugotovijo, koliko je pravzaprav borcev južnovietnamske osvobodilne vojske. Zanimivo je, da je vsaka izmed teh treh ustanov prišla do različnih podatkov. CIA (osrednja obveščevalna agencija) meni, da je v Vietnamu 150.000 borcev FNO, Pentagon trdi, da jih je le 100.000, toda Bela hiša se s tem ne strinja, kajti po njenih podatkih je v Južnem Vietnamu le nekaj 70.000 borcev FNO.

Za primerjavo naj navedemo že znane podatke, da je trenutno v Južnem Vietnamu nekaj 600.000 do 700.000 vojakov ameriških vojakov, od njihovi strani pa še približno pol milijona vojakov saigonskega režima.

Srednji tank AMX-30

Francoski tank AMX-30, ki so ga prvič pokazali lani, spada med najboljše tanke na svetu. Trdijo, da je enakovreden sovjetskemu tanku T-55, boljši od njega pa je na vsem svetu le sovjetski tank T-62.

Srednji tank AMX-30 tehta nekaj čez 32 ton. Oborožen je s topom 105 mm in dvema strojnicama. Njegov dizelski motor ima 720 konjskih moči, brez dodatnega goriva pa lahko prepele 480 km dolgo pot. Največja hitrost, ki jo lahko razvije, znaša 65 kilometrov na uro. Opremljen je z napravami za nočno opazovanje in merjenje. Tank lahko vozi tudi po rečnem dnu, če ga opremijo s posebno cevjo in če reka ni globlja kot štiri metre. Dolg je nekaj čez šest, visok nekaj čez dva, širok pa do-

Rakete za večkratno uporabo

V zadnjih letih, ko čedalje pogosteje spuščajo v vesolje razne objekte, v mnogih deželah razmišljajo o raketi-nosilki, ki bi jo lahko uporabljali večkrat zapovrstjo, ne pa le enkrat, kot je to bilo doslej. Takšno prizadevanje v gradnji raket izvira iz želje, da bi postalo raziskovanje vesolja cenejše. Ameriški strokovnjaki so izračunali, da jih stane vsak funt tovara, ki ga pošljejo v Zemljino orbito, kakih 500 dolarjev. Če pa bi rakete-nosilke lahko uporabljali večkratno, potem bi bili ti stroški desetkrat manjši.

Najprej se bodo lotili izdelave takih raket-nosilk, ki se bodo po izstrelitvi kakšnega objekta v vesolje spet vrnile nazaj na Zemljo. Te rakete bodo uporabljali tudi za vojaške balistične izstrelke s srednjimi in velikim dosegom. Američani sodijo, da bodo imeli prve rakete te vrste že 1970. leta.

To vprašanje je mogoče reševati na več načinov. Po enem izmed načrtov naj bi rakete-nosilke imele krila, izstreljevali pa bi jih lahko navpično ali vodoravno. V tem primeru bi rakete-nosilke imele približno enake značilnosti in lastnosti kot ustrezna hitrostna letala za polete v velikih višinah, pa tudi velikost njihovih kril in dolžina trupa bi morali biti približno enaki kot pri bombniku.

Po nekem drugem ameriškem načrtu naj bi raketo-nosilko sestavljali dve, vzporedno pritrjeni stopnji, njuni motorji pa naj bi uporabljali kot gorivo tekoči vodik in tekoči kisik. Prva stopnja, ki bi bila dolga nekaj nad trideset metrov, bi imela tri, druga pa en motor. Druga stopnja bi bila dolga petnajst metrov. Ohišje rakete bi

bilo izdelano iz jekla, ki bi mu primešali precej niklja. Nos rakete in prednji rob kril pa bi morali prevleči s posebno plastjo, ki bi bila odporna proti veliki vročini. Med poletom skozi atmosfero bi raketi spreminjali smer s pomočjo gibljivih površin na koncih kril. Pri prvi stopnji bi bile nagnjene navzdol, pri drugi pa navzgor.

Pred izstrelitvijo bodo rakete postavili na posebne tračnice, dolge 3.200 metrov, in ji zadaj pritrili prikolico z gorivom. Ko bo raketa, uporabljajoč gorivo iz prikolice, po desetih do dvajsetih sekundah priletela do konca proge, bo že dosegla hitrost 900 kilometrov na uro. Brž ko se bo raketa dvignila, bodo mehanske ali hidravlične zavore prikolice zaustavile še na progi. Med vzletom bodo delovali motorji obeh stopenj, pri tem pa bo motorju v drugi stopnji prihajalo gorivo iz rezervoarjev prve stopnje.

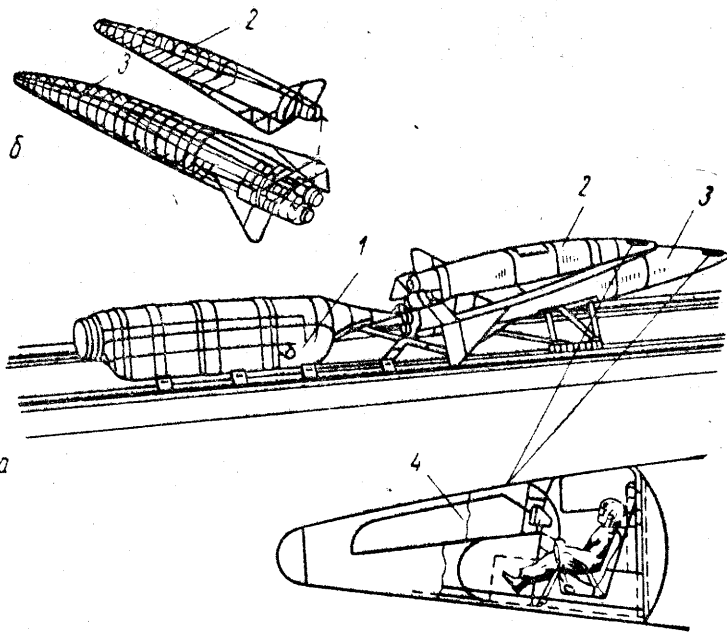
Ko bo raketa kakih 300 do 400 kilometrov daleč od izstrelišča, se bosta stopnji ločili druga od druge. To pa je mogoče storiti na dva načina. Po prvem naj bi uporabili piroteh-

nične eksplozivne naboje ali mehanske rakete, ki bi potisnile drugo stopnjo naravnost navzgor, po drugem načinu pa naj bi druga stopnja zdrsnila po kratkih tračnicah, pritrjenih na površje prve stopnje. Sodijo, da je ta način razdvojitve boljši od prvega.

Po ločitvi se bo posadka prve stopnje začela spuščati proti površini Zemlje, druga stopnja pa bo letela čedalje hitreje, dokler ne bo dosegla vesoljske hitrosti in priletela v orbito. Menijo, da bi tam ostala — če bi imela dve do tri tone tovara — kakih 24 ur, nato pa bi jo njena posadka pripeljala nazaj na izstrelišče.

V Združenih državah Amerike pa razen te pripravljajo še načrt močnejše rakete-nosilke za večkratno uporabo. Tehtala naj bi kakih 1.700 ton, visoka bi bila 82 metrov, čez krila pa bi imela 43 metrov. To raketo bo mogoče izstreliti navpično ali vodoravno, pa tudi s pomočjo prikolice za gorivo.

Francoski načrt rakete-prikolice za večkratno uporabo

RAKETA-NOSILKA ZA VEČKRATNO UPORABO: a — OB VZLETU; b — RAZDVOJITEV; 1 — PRIKOLICA NA TRAČNICAH Z GORIVOM; 2 — DRUGA STOPNJA; 3 — PRVA STOPNJA; 4 — KABINA ZA POSADKO

predvideva razdvojitve obeh stopenj na višini 35.000 metrov in pri hitrosti 7 mahov. Prva stopnja se bo vrnila na izstrelišče, druga stopnja pa bi priletela v orbito in se vrnila šele potem, ko bo izpolnila svojo nalogo.

Po angleškem načrtu bo raketa-nosilka za večkratno

uporabo lahko pripeljala na 600 kilometrov oddaljeno orbito tri tone tovara. Njihova raketa naj bi imela tri enake stopnje, izmed katerih bi le ena prispela na orbito, drugi dve pa bi uporabljali za pospeševanje in prevoz goriva. Vsaka izmed teh stopenj bo imela štiri raketne motorje, ki bodo kot gorivo uporabljali tekoči kisik in tekoči vodik. Za vrnitev pa bo vsaka stopnja imela še motor na trdo gorivo. Ob vzletu bodo vsi motorji na vseh treh stopnjah začeli delovati hkratno. Tretja stopnja bo pripeljala v orbito s hitrostjo 10.300 metrov na sekundo, tam pa za manevriranje uporabljala gorivo iz posebnih rezervoarjev. Po vrnitvi na Zemljo vse tri stopnje potem, ko jih napolnijo z gorivom, lahko ponovno uporabijo.

Rakete, ki jih usmerjajo po televiziji

Strokovnjaki izpopolnjujejo elektrooptični sistem raketnih izstrelkov — TV kamera v raketi glavi — Rakete s protielektronskimi napravami

Med vodljivimi raketaми »zrak-zemlja« so zanimive zlasti rakete z elektrooptičnim sistemom usmerjanja ali — z drugimi besedami — s televizijskim usmerjanjem. V zahodnih deželah razvijajo nekatere letalske rakete te vrste, ki bodo — kot kažejo dosedanja rezultati — zelo pomembno orožje za uničevanje ciljev na kopnem, bržkone pa tudi na morju.

Martel — raketa s protielektronskimi napravami

V Franciji in Angliji pripravljajo raketo »zrak-zemlja«, imenovano »martel«, ki se od drugih po televiziji usmerjenih raket razlikuje v tem, da ima tudi naprave za protielektronsko delovanje. Prototip te rakete so izdelali že leta 1966 in zato vse kaže, da se bodo v kratkem lotili serijske proizvodnje tega orožja. Raketo namestavajo uporabiti kot oborožitev angleške verzije letala »phantom« F4, francoskega letala »mirage« in drugih lovcev-bombnikov francoskega in angleškega letalstva. Povsem je možno, da bodo to raketo uvedle v oborožitev tudi nekatere druge armade. Televizijski sistem rakete »martel« sestavljajo zelo občutljive televizijske kamere, ki so vgrajene v raketni nos, ter monitor s sprejemnikom in komandnimi napravami v kabini letala. Komandna naprava pripelje raketo v najugodnejšo lego za usmeritev proti cilju.

lu) izstrelji raketo, na sliki, ki jo oddaja v raketni nos spremljena televizijska kamera, spremlja njen polet in lego glede na cilj. Tako bo pilot lahko popravil smer njenega poleta in ko jo bo poravnal s ciljem, bo vedel, da je raketa »ujela« cilj in da lahko sama nadaljuje pot. Če je vidljivost zadostna, potem je letalo lahko kakih petnajst kilometrov daleč od cilja. Sicer pa je ta razdalja odvisna od marničesa; od vidljivosti, vrste cilja, njegove velikosti, potrebe po natančnem zadetku, taktično-tehničnih lastnosti raket itd. Konstruktorji trdijo, da je »martel« boljši od drugih raket te vrste.

Ameriške rakete s televizijskimi kamerami

Ameriški strokovnjaki pripravljajo več novih raket »zrak-zemlja« za usmerjanje prek televizije.

Televizijsko usmerjana raketa »condor« bo kmalu gotova. Z raketaми te vrste nameravajo oborožiti letala ameriške vojne mornarice A-6 in letala F-111B, ki jih prav sedaj uvajajo v vojno letalstvo. »Condor« ima raketni motor na tekoče gorivo. Usmerjanje rakete in delo operatorja sta približno enaka, kot pri raketi »martel«.

Ko že govorimo o raketi »condor«, moramo omeniti tudi to, da jo pilot ali operator lahko usmerjata proti cilju celo tedaj, če letalo zavija. Raketa pa lahko leti do 60 kilometrov daleč, kar je v primerjavi z drugimi raketaми te vrste kar precej.

Televizijsko vodljiv projektil-bombo »walleye« izdelujejo že serijsko. Od drugih raket s televizijskim usmerjanjem se razlikuje po tem, da nima motorjev, temveč koristi začetno hitrost, ki jo dobi ob izstrelitvi z letala, nato pa se s pomočjo svojih kril v blagem loku pri-

bližuje cilju. Zato je njen doseg precej manjši, odvisen pa je od višine in hitrosti letala. Pač pa ima raketa posebno zračno turbino za premikanje kril, s pomočjo katerih raketo usmerjajo proti cilju. Raketa »walleye« ima zelo preprosto aerodinamično obliko, ki spominja na torpedo z delastimi krili. Izstrelak je dolg 334, čez kri-

la ima 114, debel pa je 38 centimetrov.

Na nove vodljive rakete »zrak-zemlja« moramo biti pozorni predvsem zato, ker se je treba za obrambo pred njimi posebej maskirati in je treba izpopolnjevati naprave za motenje sistemov, s katerimi usmerjajo rakete na cilj.

Podpolkovnik J. Jan

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?

Današnja fotografija je, po uniformah partizanov sodeč, nastala spomladi leta 1945, aprila ali maja, takrat, ko je sadno drevje v najlepšem razcvetu. Partizani stojijo v vrsti, so brez orožja in nekoga zavzeto poslušajo. Koga? Kdaj, kje in ob kakšni priložnosti je slika nastala? O vsem, kar boste ugotovili v zvezi s fotografijo, nam pišite!

FOTOAMATERJI — SPET NOVOST ZA VAS V PRITLJČJU TRGOVSKE HIŠE »NAMA« V TOMŠIČEVI ULICI 2

- kinoprojektorji Copal — Sekonic 8 mm, Holbeck — Auto 8 mm
- kino fleši IMAC (1000 Wat)
- montažne mize super 8 mm, Marep, Super in Meonet 8
- kompletni tehnični pribor znamke Hansa

POSEBNA UGODNOST: fotoaparati PRACTICA od 990.— do 1430.— N-din. Vse za poklicno in amatersko fotografsko delo v foto oddelku NAMA.

VISOKO KVALITETNA

SODOBNO EMBALIRANA

Televizijski sistem je v bistvu enak pri vseh tipih letalskih raket. Potem ko pilot (ali operator na večsednem leta-

LJUBLJANA

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

STO PETDESET TISOČ KULIJEV JE V DOBREM LETU ČEZ 2500 METROV VISOKE PLANINE ZGRADILO VEČ KOT 1500 KILOMETROV DOLGO CESTO, PO KATERI JE ČANGKAJŠKOVI KITAJSKI IZ INDIJE ŠE LAKHO PRIHAJALA VOJAŠKA POMOČ

Mandalajska cesta

Druga svetovna vojna se je začela že precej let pred nemškim napadom na Poljsko in vdorom v Belgijo, Nizozemsko in Francijo. Do prvih bojov je prišlo nekaj let pred tem — takrat, ko so Japonci napadli Kitajsko. Ta vojna pa zahodnih držav ni preveč vznemirjala. Izjema je bila le Velika Britanija, ki se je bala za svojo posest ob Kitajskem morju in v Indiji.

Velika Britanija se je bila namreč trgovsko in vojaško tako zasidrala, da je na Daljnem vzhodu postala najmočnejša evropska kolonialna sila. Njeni interesi so se med japonsko-rusko vojno ujeli v korak z japonskimi cilji in takrat so Angleži podpirali Japonce samo zato, ker niso želeli imeti Rusov niti na koncu brezmejnega Sibirijskega morja, niti v bližini Indije. Tako so takrat Japonci stopili na svetovni oder skozi glavna vrata, to pa z blagoslovom Londona.

od tod pa so nato krenili na osvajalne pohode onstran Velikega zidu. Ta vojna je bila zanje silno dolg vojaški pohod. Prodrl so v osrednjo Kitajsko, ostajali mesta in komunikacije, ne da bi vedeli, kaj naj še store. Leto dni po vdoru v Mandžurijo so Japonci osvojili Sanghaj, v kasnejših letih pa še druga mesta, tako da so do 1938. leta okupirali vse najbogatejše kitajske pokrajine. Čeprav so gospodarili nad vsemi pristanišči in otoki, je še vedno obstajala tudi

Kuomintang, general Čangkajšek, kasnejši maršal, pa je imel tako v stranki kot v vladi popolno oblast.

Takšne so bile razmere na Kitajskem, ko so na Zahodu sklenili, da Japoncem ne bodo prepustili vsega kitajskega ozemlja in da bodo Čangkajšku začeli pošiljati orožje in municijo. Takrat je nacionalistično Kitajsko povezovalo z zunanjim svetom le malo komunikacij. Proste so bile le še francoska ozkotirna junanska železnica, stara karavanska pot proti Sibiriji in mandalajska cesta. Po tej so dovažali material, ki je po morju prihajal v Rangun v Burmi ali pa v Indijo.

Burma je bila takrat angleška kolonija. Njena prestolnica je bil sicer Rangun, toda zanimivejši od njega je bil Mandalay s kakimi 150.000 prebivalci. To je bilo staro mesto in zadnja postaja železniške proge, ki ga je povezovala z morjem. Ležal pa je ob starodavni karavanski poti, ki je peljala v osrednjo Kitajsko. Najboljšo rešitev so torej videli v tem, da podaljšajo to prometno zvezo čez zadnje obronke Himalaje, kar pa je bila na prvi pogled skoraj neizvedljiva zadeva. Cesta naj bi se vila čez hribovito pokrajino na dolžini 1.200 kilometrov, čeprav je ta razdalja v zračni črti bila za polovico krajša.

Ko so zahodni zavezniki sklenili, da bodo iz Mandalaya do Čungkinga zgradili novo cesto (stara pot je namreč bila za težke kamione neuporabna), so strokovnjaki zmajevali z glavami. Vsi, ki so vsaj malo poznali tamkajšnje razmere, so resno dvomili v uspešnost takega podjetja.

Niso se motili. Angleži so pripeljali na gradbišče najsoodnejše stroje, toda z njimi so doživeli popoln neuspeh. Vrtalni stroji so se v trdih skalah krmali, traktorji pa so običajni v močvirjih. Po dveh mesecih so ugotovili, da je burmanska priroda močnejša od anglosaksonskega strojnega parka.

Nato je Čangkajšek sklenil, naj človek nadaljuje tam, kjer je tehnika zatajila. Kitajsko časopisje, radio in predstavniki oblasti so odslej govorili in pisali le še o tej cesti. Sprva se je dela lotilo 28.000 prostovoljcev. Med njimi je bilo mnogo študentov in žena. Toda vlažno podnebje, rumena mrzlica, kače in razne strupene žuželke so zahtevale mnoge žrtve. Prihajali pa so neprestano novi prostovoljci in nadomeščali mrtve.

Kmalu se je vzdolž dolgega gradbišča nabralo že kakih 160 tisoč delavcev. Tja je nekoč prišel tudi sam Čangkajšek v svileni obleki in z visokimi petami spodbujal delavce in jim pridigal o pomenu mandalajske ceste.

Ze po enem letu so končali tisoč kilometrov poti, vso cesto, dolgo 1.500 kilometrov, pa so odprli za promet v drugem letu, v začetku 1940. leta. Ta dan je bil za vso Kitajsko narodni praznik.

Vendar to ni bila nobena avto cesta. Cesta je bila sicer široka sedem do osem metrov, toda z gramozom je bil posut le srednji del ceste. Povsod drugod pa je bila ilovica, zaradi česar je cesta ob vsakem deževju postajala zelo spolzka in bila polna luž. Potemtakem si je naj lažje zamisljati, s kakšnimi težavami so se morali boriti šoferji ob vsakem srečanju z drugimi vozili in v vsakem klancu.

Na približno osemdeset metrov široki reki Yu Kiang ni bilo nobenega mostu, temveč le splav. Kadar pa je reka narasla, je bilo mogoče prepeljati na drugo stran le po šest vozil na uro. Zato se je dogajalo, da je včasih tudi po sto kamionov čakalo po 36 do 48 ur, preden je prišla nanje vrsta za prevoz na nasprotni breg reke. Razen tega je moral vsak kamion voziti s seboj tudi zalogo bencina, kajti z njim se med vso to dolgo vožnjo ni bilo mogoče nikjer oskrbeti.

Vse to je povzročilo, da so bili prevozniki stroški izredno visoki — 1.300 dolarjev za tono. Zato ni prav nič čudnega v tem, da je v Čungkingu steklenica šampanjca stala petsto zlatih frankov.

Vendar tu ni šlo za šampanjec, marveč za orožje, ki je bilo nujno potrebno za nadaljevanje boja. Čangkajšek je že vnaprej pristal na vse žrtve, samo da bi ga dobil. Brž ko je bila cesta odprta, so si konvoji sledili drug za drugim. Če se je kak kamion pokvaril, so ga potisnili v globel ali porinili v jarek ter ga takoj nadomestili z drugim. Namesto ubitih so nenehno prihajali novi šoferji. Promet je moral nemo teno teči noč in dan, ne glede na žrtve...

(Nadaljevanje prihodnjt)

IVAN NEMANIČ:

Upori slovenskih fantov v maju 1918

Nato ga je Seunig surovo zavrnil: »Ne menite se za to rusko bando in pojdite svojo pot!« Po odhodu nadporočnika je Hafner pripomnil: »Saj jim bo kmalu odklenalo, pa še prav kmalu!« Vojaki v baraki so zopet zapeli: »Slovenec i Hrvat...«

Na poti proti strelišču je Ravljen srečal četovodjo Smuka in desetnika Kačunca. Smuk je zaupljivo dejal: »Nekaj bomo napravili, kar bo, če Bog da, za nas vse dobro, a enim bo pa smrt!« Med vojaki na strelišču ni bilo čutiti pravega razpoloženja, kar so opazili tudi oficirji. Poveljnik nadomestnega bataljona je zaskrbljeno rekel: »Nekaj ni v redu.« Streljanje je bilo kmalu končano in vojaki so se vrnili v vojašnico.

Upor v Judenburgu so pripravili in vodili četovodja Rogelj, desetnik Hafner in vojak Možina, ki se je vrnil iz ruskega ujetništva. Oborožena vstaja se je začela 12. maja ob 10. uri zvečer. Oficirji so bili na nedeljškem počitku in so bili na dogodke te noči popolnoma nepripravljeni. Nekaj oficirjev je bilo pred uporom zbranih v vojašnici, v obednici. Ti so se potem razbežali na vse strani. Nikjer ni bilo Seuniga in Möbiusa, ki so ju vojaki najbolj iskali.

Poveljstvo upornikov je prevzel Tone Hafner. Uporniki so takoj zasedli komando, municijska skladišča in železniško postajo. Pretrgali so telefonske in telegrafске zveze Judenburga z drugimi mesti. Kmalu so skupine »Janezov« korakale po mestu in protestirale proti vojni z vzkliki: »Dol z vojno!« itd. Streljanje v mestu se je nadaljevalo do jutra. Vmes je bilo kakor iz šaka, bila je viharna noč. Uporniki so kmalu obvladali vse mesto. Na kakšen večji odpor sploh niso naleteli. Na svojo stran so pridobili delavce v tovarni železa, ki so zapustili delo in tako izrazili solidarnost z uporniki.

Do jutra je potekal upor po načrtu, ki pa je bil pomanjkljiv, ni bil izdelan do podrobnosti. Po tem načrtu naj bi se bili vojaki iz Judenburga vrnili prek Koroške domov na Kranjsko. Na Koroškem naj bi se združili še z nekaterimi drugimi enotami slovenskih vojakov in nato skupaj odšli proti Ljubljani. Po lahki zmagi nad oficirji so se nekateri vojaki vdali veseljačenju in se razkropili po mestu. Približno 1200 vojakov je že ponoči začelo zapuščati mesto. Naslednjega dne, 13. maja, so se prve večje skupine že približale Neumarktu, Wolfsbergu in Knittelfeldu. Skupine, ki so ostale v mestu, so se 13. maja začele vračati v kasarne. Medtem so se bile razširile novice, da se mestu bližajo čete, ki naj bi zadušile upor.

Uporniki so zagrešili usodno napako, ker niso takoj obračunali z oficirji. Ti so se ob začetku upora razbežali in poskrili. Dva vodilna oficirja, podpolkovnik Mettnitz in major Möbius, sta poskusila zadušiti upor z lastno silo. To pa jima ni uspelo, ker so jima vojaki odrekli pokorščino.

Ze sredi noči je uporne »Janeze« napadel oddelek strojníc, ki je menil, da ga namerava napasti maršbataljon. Na tleh je obležalo 17 mrtvih. Medtem so se oficirji prek pošte v St. Georgenu povezali s sosednjimi garnizijami. V Gradec, Leoben in na Dunaj so poslali brzoglavke: Garnizija Judenburg se je uprla, pošljite topove, potrebna je nujna pomoč!

Na potek upora je vplival tudi povratek majorja Sedivýja, častnika 17. pešpolka, ki se je z večernim vlakom vračal v Judenburg. Takoj je spoznal, kaj se dogaja v mestu. Peš je odšel v Thalheim, alarmiral posadko v Neumarktu in zahteval pomoč. S tem je major Sedivý prehitel upornike. Posadko v Neumarktu so sestavljali Slovenci in uporniki so računali na pomoč iz tega mesta.

Skupina, ki se je napotila proti domu, se je približevala Neumarktu. Nedaleč pred mestom jih je čakala četa lovcev. Ti so puntarje pregovorili, da so se vdali. Odšli so v graščino Lindschloss pod Neumarktom, kamor so pozneje ponje prišli Madžari.

Poveljstvo v Gradcu je hitro ukrepalo. Generalu von Köselu je zapalo, naj zaduši upor. Njegove čete so 13. maja proti poldnevni zasede Judenburg. Ze ob 7. uri tega dne pa so v Judenburg prispeli Madžari. To je bil »šturmataljon« iz Brucka. Poveljeval mu je slovaški madžaron Lukasz. Z nasajenimi bajonetmi so zasedli mesto, barake in vojašnice po mestu. Razpostavili so straže in razorožili vse upornike, ki so jih našli. Garnizijo so spravili v barake in jo zadržali. Madžaronom so prihiti na pomoč še oddelki iz Leobna in Celovca. Premoč je bila velika.

Madžari so našli veliko »Janezov« po gostilnah. Vinjeni uporniki se niso upirali. Vdajali so se Madžaronom na milost in nemilost. Z jeklenimi vrvmi so jim zvezali roke in jih neusmiljeno vlekli za seboj. Vmes so jih surovo pretepali. Vrstili so se grozotni prizori. Judenburžani so se umikali od oken. Se pred večerom so Madžari polovili in zadržali upornike. Voditelji upora so bili za zapahi, upor je bil zlomljen.

,,*,* — prav tam.

»Vlado Vodopivec, Odmevi oktobra ... Sodobnost, št. 11, leto 1967, str. 1116.

»Kronika slovenskih mest, št. 4, leto 1935, str. 68.

»Vlado Vodopivec, Odmevi oktobra ... Sodobnost, št. 11, leto 1967, str. 1116.

»Kronika slovenskih mest, št. 4, leto 1935, str. 68.

»prav tam.

(NADALJEVANJE)

»ZZB je močna idejno-politična organizacija...«

Tudi letošnja redna skupščina ZZB NOV Celje je bila zelo plodna. Udeleženci so v razpravi obravnavali razna vprašanja kritično in ne grajačo vse povprek, kritikastrsko, kot je ob koncu skupščine dejal predsednik Franc Leskošek-Luka, ki se je bil skupščine udeležil kot gost.

Celjski borci vedo, da je ključ do kar najbolj popolnega obujanja tradicij NOB v tesnem sodelovanju z mladino. Njihove skupščine se je udeležil tudi Jože Volfand, predsednik občinskega komiteja ZMS. V imenu mladine je povedal, da si mladi želijo neposrednih srečanj z borci, kajti le to utrdi njihov iskren odnos do NOB in revolucije ter na ta način dopolni tisto, kar so izvedeli iz knjig. Predlagal je skupščini, da bi bili člani komisije za razvijanje tradicij NOB tudi mladinci. O dejavnosti mladine je govoril tudi predsednik celjske taborniške organizacije Franc Dolenc: »Želimo, da organizacija borcev vključuje v taborniško organizacijo svoje člane, ki bi bili starejšine, tudi ROP, ki so navaženi dela z mladino.«

Zdravstveno stanje borcev in možnosti za njihovo zdravljenje sta obravnavala tovariša Gabrič in Jerič. Ze na skupščini marca leta 1966 so poudarili, naj bi organizirali dispanzersko službo za zdravstveno zaščito vseh udeležencev NOV, pri čemer denar ne sme biti vprašanje. Zal pa temu doslej ni bilo tako. V

minulih dveh letih za borce iz celjske občine niso sestavili zdravniške evidence niti izvršili analiz zdravstvenega stanja, da o sistematičnih zdravniških pregledih sploh ne govorimo. Zadeva je običajna pri dogovoru z zdravstvenim domom; zataknilo se je bilo pri denarju, ki ga za te namene ni bilo na razpolago. Udeleženci skupščine so menili, naj bi obenem z navodilom za izvajanje ustreznega zdravstvenega varstva borcev zagotovili potrebna finančna sredstva.

O položaju borcev NOV v družbi je govoril sekretar občinskega komiteja ZKS tovariš Dragan. Uvodoma je menil, da so bili v zadnjih letih urejeni mnogi problemi borcev,

predvsem socialni. Nato je poudaril, da je treba upoštevati tudi sedanjí prispevek borcev NOV v družbenem življenju in ne samo pretekli. Borci naj skupaj z drugimi družbenimi dejavniki urejajo vprašanja skupnega pomena. Organizacija borcev je še vedno močna idejno-politična organizacija. O vlogi borcev v gospodarskih organizacijah pa je govoril Stojan Predič, ki je podčrtal pomen aktivov ZB v podjetjih.

Udeleženci skupščine — 94 delegatov — so se zadovoljni razšli. Skupščina je nakazala, kje so še problemi, ki jih bo treba urejati. Sklepe skupščine bo kmalu formulirala posebna komisija in jih predložila novemu odboru. —žč—

Avala

FABRIKA TALASNOG KARTONA
KARTONSKE IN PAPIRNE EMBALAŽE

BEOGRAD, VILINE VODE bb
Telex: 11-243
YU KARTON
Telefoni: 661-399, 661-499, 661-599, 661-899

Proizvaja:

VALOVITI KARTON V 3 IN 5 PLASTEH

Izdeluje:

EMBALAŽO IZ VALOVITEGA IN POLNEGA KARTONA
PREPOBLEČENE IN NEPREPOBLEČENE ŠKATLE
PAPIRNO KONFEKCIJO
TISKA V OFSET IN TIPO TEHNIKI

KOT V STARIH
ČASIH!

kot v času babic (in prababic)! ■ še več ■ vzmetnica z volno, ki združuje v stoletjih preizkušeni material s sodobnimi dosežki tehnike

JOGI DE LUXE Z VOLNO IN JOGI EXTRA Z VOLNO

sta novi vzmetnici za vas, ki si želite še več toplote in trdnega, zdravega spanja

IZBRALA SEM DOBRO IZBRALA
SEM JOGI

Tovarna Zlatorog Maribor

80 let proizvodnje je zagotovilo kvalitete naših proizvodov. Priporočamo vam uporabo:

detergentov: Mixal, Rio extra plavi, Oskar total, Bio ipsa, Dik novi, Cet, Mixalit.

Vsak mesec pokloni Oskar svojim kupcem 5 pralnih strojev Gorenje in 300 drugih nagrad. Ko dobite v zavitku Oskarja nagradni kupon ga s svojim naslovom pošljite Zlatorogu in nagrajeni boste.

toaletnih mil: Solea mila v različnih vonjih: ciklama, jelka, lavendel, jorgovan, tabako. Sayonara, Oziris, Lotos, Speik, Lanolin, Glicerinsko milo.

Naj vam nujno potrebno čiščenje kože postane užitek, ki bo dvojno nagrajen. Za 20 poslanih ovojnic Solea mila - frotirka zastonj.

kozmetike: Solea krema, Baby krema, kolekcija Florina, Van Kalt S, Soled, Brix, Dentol A+D, Ultra olje, (Solea spray, Soled spray).

sredstev za nego las

po licenci Schwarzkopf: Fit, Giemo, Golf, Frottee, Seborin, Palette, Igora Royal, Taft, Bonawel, Caracul, Coralle, Onalkali.

industrijskih

čistilnih sredstev: Zlatoli, Zlatexi.

VSE DOBRO IZ HIŠE ZLATOROG

Potrošniki! Delovne organizacije!

Nudimo vam priznani in kalorični rjavi premog

Se priporoča kolektiv Rudnika rjavega premoga Kanižarica pri Črnomlju.

Koteks Tabus

IMPORT EXPORT

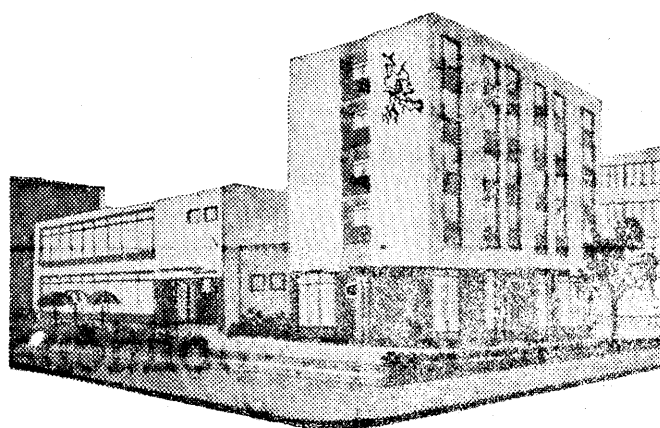
LJUBLJANA

Tel.: centrala 312-211; gen. dir.: 311-353 — Brzjav: KOTO Ljubljana — Teleprinter: 31-298 — Poštni predal: 415

Zastopstvo inozemskih firm

Predmet poslovanja podjetja je trgovanje na debelo import export Surove in predelane kože, vse vrste usnja, obutve, usnjena galanterija in konfekcija, umetno usnje, ščetine, volna, dlaka, gumirana žima, krzna, kožni in usnjeni odpadki, industrijske masčobe, strojila in pomožna sredstva za usnjarsko in čevljarstvo industrijo.

Obiščite našo trgovino visoke mode »Boutique« v poslovni stavbi, Miklošičeva 5.

Obiščite Pomurje in Mursko Soboto!

Na razpolago vam je prvi novi moderni hotel »B« kategorije

Hotel »DIANA«

V komfortnih sobah ogrevanje, kopalnice s toplo in mrzlo vodo, WC; lastna kavarna, restavracija, točilnica, slaščičarna z zajtrkovalnico. Lep razgled s terase; lastno parkirišče

Gostinsko podjetje, hotel »CENTRAL«, Murska Sobota, priporoča tudi ostale obrate:

hotel »CENTRAL« v Murski Soboti, Kolodvorsko restavracijo in bife »Stefan Kusmika«

Pridite — nudimo prekmurske in jugoslovanske specialitete, svetovna kuhinja

Denar, naložen pri naši banki,
vam prinaša več!

KREDITNA BANKA IN HRANILNICA LJUBLJANA

Obresti:

8%

Vezane vloge in osebni devizni računi z odpovednim rokom nad dve leti

7%

Vezane vloge in osebni devizni računi z odpovednim rokom nad eno leto

6.25%

Navadne vloge in osebni devizni računi

Poslovne enote KB Ljubljana:

V LJUBLJANI:
Osrednja poslovna enota, Šubičeva 2 — Mestna hranilnica ljubljanska, Čopova 3 — Bežigrad, Titova 55 — Moste, Proletarska 1 — Stara Ljubljana, Mestni trg 16 — Šiška, Celovška 99 — Vič, Tržaška 36

ZUNAJ LJUBLJANE:

Beograd — Črnomelj — Domžale — Grosuplje — Hrastnik — Kamnik — Kočevje — Litija — Logatec — Medvode — Rakek — Ribnica — Trbovlje — Vrhnika — Zagorje

DRUGI »PRIMER KENNEDY«

Ob atentatu na ameriškega črnega voditelja Martina Luthra Kinga se je bilo težko izogniti misli na podoben dogodek pred leti: atentat na predsednika Johna Fitzgeralda Kennedyja. Tako kot Kennedy je bil Luther ubit med svojim poslanstvom, za prvi primer so uradno sicer ugotovili, da je morilec Lee Oswald (čprav še danes navadno pred besedo »morilec« dajo besedo »domnevni«), za drugega pa to še ni znano, čeprav je od atentata na Luthra minili že dobri meseci dni. Če dalje močnejša je slutnja, da je morilec Martina Luthra Kinga le prst na petelinu tajne organizacije, da je King žrtev zarote — kot morda tudi Kennedy.

Zvezna policija FBI, ki se je zelo slabo izkazala ob atentatu na Kennedyja, je kmalu našla »domnevnega morilca« Martina Luthra Kinga: po vseh ZDA visijo plakati s fotografijami Jamesa Earla Raya ali Johna Willarda ali Erica Starva Galt (ter še nekaj imen in primkov), ki ga policija išče zaradi atentata na Kinga. Založnik Jack Howard in mesto Memphis sta nanj razpisala nagrado 100.000 dolarjev. Toda ljudje so že v dvomih, ko gledajo in primerjajo fotografije iz leta 1952, 1959 in 1963. V večini primerov so prepričani, da sploh ne gre za istega človeka. Ne morejo si misliti, kako je mogoče, da si je osumljeni lahko kar tako spremenil obraz, govoril s močnim južnjaškim naglasom, ko pa je iz Illinois, bil hkrati na več mestih in da je videti star šestinajst let, v resnici pa naj bi jih imel štirideset...

Razkritje FBI, ki je »ploč« štirinajstletnega iskanja in primerjanja morilcev prstnih odtisov z odtisi registriranih 53.000 »nevarnih zločincev«, kolikor jih imajo v washingtonskem arhivu, zastavlja več vprašanj, kot naj bi jih rešilo. Kdo je za Jamesom Earlom Rayem, navadnim zločincem, ki ga je direktor državne jetnišnice v Missouriju Harold Swansen opisal kot »trdega človeka brez pomislekov, ki pa ni

sovražno razpoložen do črncev? Kdo ga je plačal, da je ubil Kinga? Kdo so drugi ljudje, ki so zadnje čase uporabljali lažni priimek Eric Starvo Galt in zmešali širne policije? Kdo je vodil operacijo, ki je videl čedalje bolj zapletena in dobro organizirana?

James Earl Ray, za katerega naj bi šlo, se je rodil leta 1928 v zelo revni družini, doraščal je na cesti, s šestnajstim leti je opustil šolanje in začel delati. Toda zapovrstjo so ga odpustili zaradi »premajhne storilnosti«. Od leta 1945 do 1948 je služil vojsko v Zahodni Nemčiji, vendar je bil večkrat v zaporu zaradi popivanja in upiranja starešinam, naposled pa odpuščen zaradi »očitne nesposobnosti in nezadostne prilagodljivosti vojaški disciplini«. Potem je leto za letom imel opraviti s policijo, sodišči in zapori: zaradi tatvin, vlomov, pljačevanja, ponarejanja. Kot nepopolnopravni povratnik se je leta 1960 spet znašel pred sodnikom, ki ga je obsodil na dvajset let ječe. Zapril so ga v državno jetnišnico v Jefferson Cityju (Missouri), znani po tem, da je med najslabšimi v Ameriki. Z drugimi jetniki se ni družil, venomer je koval načrte za pobeg, nekajkrat je zamen poskusil uiti, naposled pa se mu je to posrečilo 23. aprila lani. Uradno sporočilo pravi, da se je skril v koš starega krhla in da je tako prišel iz zapora, danes pa FBI zatrjuje, da mu je »nekd« pomagal: bržkone tisti, ki ga je aprila letos postal ustreliti Martina Luthra Kinga. Pa tudi to ni verjetno. Ray ni bil tip morilca, ni znal dobro streljati, bil je predvsem človek, ki se ne more prilagoditi družbi.

James Earl Ray se je torej udrl v zemljo, 26. avgusta lani pa se je v Birminghamu, trdnjavi belega rasizma v Alabami, pojavil »človek-prikazen«: Eric Starvo Galt, ki ga ni ne v matičnih ne v vojaških seznamih. Galt je bil tridesetleten mladenič mestnega videza, ki se je nastanil v hotelu »Economy Grill and Room«. Lastnik Peter Cherpes je zvedel od njega, da je zaposlen v trgovski mornarici, ločen in brez otrok ter da se namerava čez tri mesece spet vrniti. Galt je »večinoma« sedel na verandi in bral časopise, z drugimi gosti pa ni govoril. Imel je dosti denarja: stanovanje je zmerom plačal za teden naprej, tri dni po prihodu pa je z gotovino kupil avtomobil: bel mustang za 1.995 dolarjev od Williama Paisleya. Septembra je dobil voziško dovoljenje za tri leta, čez osem mesecev, ko naj bi bil Galt po mnenju FBI v Kaliforniji, pa je nekdo kot Galt telefoniral prometni policiji v Birminghamu in prošil za novo voziško dovoljenje, češ da je staro izgubil.

Lastnik hotela Cherpes trdi, da je Galt nekega dne dobil paket iz Chicaga. Paket je bil dokaj velik in Galt se je zaprl v svojo sobo. Čez nekaj tednov je dejal, da pričakuje pismo iz Chicaga. Pismo je prišlo, ko je že odšel iz hotela.

Mesec dni po tistem se je Galt nenadoma pojavil v Los Angelesu. Ali je šlo za istega človeka? Ljudje, ki so ga spoznali, pravijo, da je bil »inteligenten, živahen, tudi nekoliko skrivnosten«. S svojim belim mustangom se je vozil na dolge izlete v ženski družbi. Zapravljal je veliko in sredi decembra je plačal 465 dolarjev za plesni tečaj. Če čez dva meseca je opustil plesno solo in se vpisal v natakarski tečaj za 225 dolarjev. Toda ko naj bi 2. maja 1967 dobil službo, je dejal, da mora najprej obiskati brata, čez teden dni pa je izginil.

Med bivanjem v Los Angelesu se je Galt veliko vozil po skrivnostnih opravkih. Bil je v New Orleansu, v Mehiki, pa tudi dvakrat v Birminghamu, če sta Ray in Galt isti človek. Drži predvsem to, da je števec na belem mustangu, ki ga je policija našla po atentatu na Kinga, kazal 32.000 kilometrov več kot pred sedmimi meseci, ko ga je Galt kupil.

29. marca letos je prišel Galt ali njemu zelo podoben človek v najlepšo trgovino s športnimi potrebščinami v Birminghamu. Zahteval je zelo dobro in natančno puško velikega kalibra. Kupil je avtomatsko puško remington 6,243, ki jo je drugega dne zamenjal za polavtomatsko puško remington 30,06, za katero je kupil 25 dumdumk. Na račun se je podpisal kot Harvey Lowmyer. 3. aprila, ko je King odpotoval iz Atlante v Memphis, je Galt odpotoval iz Birminghama z letalom, v Memphisu sedel v svoj mustang (ali v enakega z alabamsko registrsko tablico) ter se odpeljal v »Rebel Motel«. Nihče ga ni videl, da bi šel iz sobe, opazili so le to, da v njej dolgo gori luč; bržkone je tedaj na puško montiral daljnogled, ki ga je bil kupil v trgovini z orožjem v Memphisu.

Če bi FBI odkrila, kaj je počel Galt 4. aprila letos od desetih dopoldne, ko je odšel iz »Rebel Motela«, in 15.15 uro, ko je kot John Willard najel sobo v prenočišču gospe Brewer nasproti »Motela Lorraine«, kjer je stanoval Martin Luther King, bi bržkone razvozlala skrivnost. V tem času se je najbrž sestal s sodelavci ter z njimi še enkrat preučil zapleteni načrt za beg.

Čudne stvari so se dogajale, brž ko je bil King ubit ob 18.01 uri. Galt je zdrvel po stopnicah, skočil v beli mustang in se odpeljal. Se oolj čudno je, da puške ni pustil v sobi ali je vzel s seboj, maverč jo je prislomil v vežo bližnje trgovine. Poleg tega je bila puška skrbno »avita« v papir, tako da je bilo težko verjeti, da je Galt z njo streljal na Kinga. Mogoče naj bi bila v papir zavita puška le vaba, ki naj bi zmedla policijo.

Policija je bila opozorjena na avtomobil in neki policaj je celo videl beli mustang, za katerim se je podil moder pontiac. Še več: iz mustanga naj bi nekdo z revolverjem streljal na zasedovalce. Toda ko je policija naredila zaporo, ni bilo belega mustanga nikjer. Štirinajst ur kasneje so ga našli daleč od Memphisa: na periferiji Atlante. Na njem ni bilo nobenih prstnih odtisov. Tako je mogoče, da se je z avtomobilom peljal Galt ali pa kdo drug. V tirnici, ki jo je izdala FBI, piše namreč, da gre za človeka, ki »je skupaj z domnevnim bratom skoval zaroto, da bi Martinu Luthru Kingu odvzel državljanske pravice« (takšno formulo mora uporabiti zvezna policija, kakaj za navaden umor je pritojna le državna policija). FBI ni ničesar dodala o morebitnem Galtovem sodelavcu.

Se bolj se je vse zapletlo, ko je FBI 18. aprila priobčila prvo fotografijo Erica Starva Galt. Nihče, ki je imel opraviti z Galtom ali ki ga je videl, ga po sliki ni prepoznal. V protislovja zahaja tudi FBI: v prvem opisu je bil Galt »strasten plesalec«, ki je prvič »obiskoval« plesno solo v New Orleansu leta 1964 in 1965, ki je bil »povprečno zobrazen«, ki je govoril s »kmečkimi« naglasom. V zvezi z osumljenim Jamesom Earlom Rayem pa je FBI morala priznati, da gre za človeka, ki je bil leta 1964 in 1965 v jetnišnici v Missouriju, in da se definicija »inteligenten in spreten«, kot so o njem govorili kalifornijski znanci, slabo ujema z opisom ubežnika iz jetnišnice v Jefferson Cityju.

Javnost je vse bolj prepričana, da gre za tajno organizacijo, ki si je »izmisllila« Galt, da bi zmedla policijo. »Daily News« je zapisal: »Kakorkoli bo že govoril James Earl Ray, bo to bržkone drugi primer Kennedyja.«

STANE IVANČ

KULTURA IN PROSVETA

SEMINAR O NOB NA PRIMORSKEM

Zavod za prosvetno pedagoško službo Koper, Delavska univerza Koper in občinski odbor zveze združenj borcev NOV Koper so ob sodelovanju sveta za razvijanje tradicij NOB republiškega odbora ZZZB Slovenije organizirali dvodnevni seminar o narodnoosvobodilni borbi na Primorskem. Seminarja so se ude-

ležili učitelji zgodovine na osnovnih šolah, gimnazijah in poklicnih šolah ter učitelji sociologije in filozofije z območja naslednjih občin: Ilirska Bistrica, Postojna, Sežana, Piran, Izola in Koper. Namen seminarja je bil osvetliti nekatera vprašanja iz NOB na Primorskem ter značilnosti tega gibanja.

Na seminarju so prebrali šest referatov. »Razvoj ljudske oblasti v Sloveniji od vstaje do ustave« je obdelal dr. Tone Ferenc, znanstveni sodelavec muzeja ljudske revolucije iz Ljubljane. Naj omenim, da je nekatera vprašanja priobčil v pravkar objavljeni knjigi »Kapitulacija Italije«, za katero je dobil letošnjo nagrado OF.

»Razvoj slovenske partizanske vojske« je pripravil Lado Ambrožič-Novljan, generalmajor JLA v pokopu ter prvi komandant IX. korpusa NOVJ. Tudi ta zgodovinskec NOB je zelo plastično in z velikim poznavanjem dogodkov posredoval tako pomembno poglavje iz naše neposredne zgodovine. »Rast in razvojno pot partizanskih prekmorskih brigad«, je podal profesor Srečko Vilhar, ravnatelj študijske knjižnice v Kopru. Danes ni več mogoče razlagati zgodovine NOB na Primorskem, ne da bi prikazali NOB, ki se je porajal med primorskimi Slovenci in Istrani na jugu Italije za frontno črto ter vojaški prispevek moderno oboroženih in izvežbanih partizanskih prekmorskih brigad ter naposled njihovo opredelitev za priključitev k matici Sloveniji in Jugoslaviji.

»Nekaj značilnosti delovnega gibanja v Slovenskem Primorju« je posredoval predsednik odbora za zgodovino obč. odbora ZZZB Vid Vreem. Njegovo izvajanje je bilo izredno zanimivo, saj je podal vrsto novih dognanj, ki bodo objavljena v »Slovenska Istra« v borbi za svobodo.

Temo o »Narodnoosvobodilnem tisku« slovenski Istri, je posredoval prof. Janez Kramar, ravnatelj pokrajinskega muzeja iz Kopra. Njegovo knjigo, ki obravnava omenjeno snov, bodo kmalu tiskali.

Kako je zastopana zgodovina NOB v učnih knjigah ter o pouku zgodovine na naših šolah, je bila tema predavanja dr. Julija Titla, ravnatelja ekonomske srednje šole iz Kopra in člana komisije za zgodovino pri RO ZZZB NOV Slovenije.

Ta seminar je prvi poskus, da bi bolj sistematično in znanstveno posredovali zgodovino NOB doraščajoči šolski mladini.

ALBERT KLUN

IMELI SMO LJUDI ...

JOŽE SUHADOLNIK

Jože Suhadolnik je mrtve!

Utihih je njegov grozni smeh, onemel je njegov sonorni glas in utihnila so partizanske pesmi, ki jih je tako nepopolno rad prepeval. Partizanski pevski zbor pa je izgovoril enega od dolgoletnih in svojih najzvestejših članov.

Od generalne pevske vaje za prihodnji koncert se je vračal proti domu, ki je po nesrečnem naključju postal žrtev prometne nesreče.

Komaj 33 let življenja je imel za seboj. Preživel je bridko mladost in trd je bil pred vojno njegov boj za skromni zaslužek. Bil je pastir ter priložnostni in lesni delavec, a vedno in povsod predmet izkoriščanja človeka po človeku.

V letu 1941, ko so fašistični okupatorji zasedli naše kraje, ni odnehal in je takoj našel svoje mesto med aktivisti osvobodilne fronte. Zato mu niso bile priznane muke fašističnih zaporov in strahote koncentracijskih taborišč.

Po kapitulaciji Italije je odšel v partizane, kjer si je s svojim pogumom priboril mnogo zaslug, kar izpričujejo njegova odlikovanja, med njimi tudi medalja in red za hrabrost. Toda že v zimski leti 1944 je bil v boju pri sv. Florjani hudo ranjen. Zdravil se je v bolnišnici »Franja«, kjer je pričakal tudi svobodo.

Bil je težki invalid, zato je po osvoboditvi dobil prvo službeno mesto pri takratnem glavnem odboru ZZZB, nato pa je bil vrsto let in do svoje smrti zaposlen pri Lesnini v Ljubljani.

Jože Suhadolnik ni več med nami. Njega, ki je bil vedno tako vever in nasmejan naš tovariš in prijatelj, ne bomo več srečavali, toda pozabili ga ne bomo. Vedno, ko bomo prisluhnili borbenim pesmim, ki jih tako izvirno in prepričljivo izvajajo Partizanski invalidski pevski zbor, se bomo spominjali našega Jožeta, ki je vedno stal v prvi vrsti na vseh zborovih povojnih nastopih.

V. M.

Tri nagrade za občinski praznik

V soboto, 27. aprila, je bila v Polhovem Gradcu lepo uspela proslava praznika občine Vič-Rudnik. Med drugim so ob tej priložnosti podelili tudi tri »nagrade Osvobodilne fronte«.

KAREL GRABELJSEK-GABER je prejel nagrado za roman »Med strahom in dolžnostjo«. V njem pripoveduje o kmetu na dolomitkem območju, kako je preživel vojno, o vseh njegovih težavah, dvomih in upanjih. Roman je izdala »Mladinska knjiga« in smo podrobneje o njem že poročali.

DR. TONE FERENC je dobil nagrado za večje znanstveno delo »Kapitulacija Italije in NOB v Sloveniji jeseni 1943«. Zanj je več let zbiral podatke, tudi po arhivih v tujini. Tam je našel marsikaj, kar je veljalo doslej kot nepojasnjeno. Knjigo je izdala pred kratkim založba »Obzorja« v Mariboru, spada pa v zbirko »Knjižnica NOV in POS«. Podrobneje bomo o njej poročali v eni izmed prihodnjih števil.

Nadalje je žirija nagradila spomine KARLA LESKOVCIA »Križpotja«. V njih avtor opisuje dogajanje v Dolomitih v letu 1942. Zanje je prejel že lani »nagrado vstaje«. Knjigo je izdal zavod »Borec« in smo o njej tudi že pisali.

Pobuda viške občine, da nagruje drugače dokaj skromno plačano delo piscev, je vredna vse pohvale. Razmeroma skromna vsota, ki kje drugje ne bi pomenila veliko, pomeni udeležencem NOB veliko spodbudo za pisanje in pomeni izdaten prispevek k prenašanju tradicij NOB na mlade generacije.

Zbor partizanskih učiteljev

29. junija letos bodo v Kopru zborovali vsi prosvetni delavci, ki so učili na partizanskih šolah in do leta 1947 na območju takratnega koprškega okraja. Srečanje sovpada s 25-letnico vrnitve slovenskega jezika na območje slovenske Istre. Organizacijo zborovanja pripravlja poseben koordinacijski odbor.

Dve spominski proslavi

Celjska organizacija Maistrov vseh in koroških prostovoljcev — borcev 1918—1919 priredi dne 7. maja t.l. ob 14.30 v Braslovčah ob grobu pred 49 leti za slovensko Koroško padlega publicista Srečka Puncerja, nato dne 14. maja ob isti uri na pokopališču v Sentjurju pri Celju v počastitev spomina na padlega junaka Frana Malgaja spominske svečanosti. Prireditelji pričakujejo veliko udeležbo ljudstva, zlasti še šolske mladine.

UDELEŽENEC UPOROV SLOVENSkih VOJAKOV V JUDENBURGU, MURAUU IN RADGONI

Letos mineva 50 let, kar so se ob spodbudi revolucionarnih dogodkov v Evropi uprli slovenski vojaki v avstro-ogrski vojski. Prvi in največji tak upor je bil upor vojakov 17. pešpolka v Judenburgu, ki je izbruhnil ponoči med 12. in 13. majem ter mu je takoj sledil upor slovenskih vojakov v Murauu, za njim pa še upor v Radgoni.

Mestna konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Ljubljane bo pripravila slovesno komemoracijo na Zalah v Ljubljani pri kostnici padlih judenburških upornikov, ki bo v ponedeljek, 13. maja, ob 11. uri dopoldne. Uporu v Radgoni bo kasneje posvečena posebna prireditev v Radgoni.

Na komemoraciji vabimo vse še žive udeležence uporov v Judenburgu, Murauu in Radgoni. Zberoj naj se pred pokopališčem na Zalah pol ure pred pričetkom komemoracije.

Mestna konferenca SZDL Ljubljana

Partizanska ljudska pesem

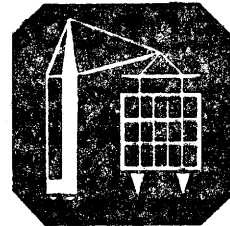
TEREZIJA ROTAR: MATI O SINU TALCU

Petindvajset let je, odkar si zadnjikrat segel mi v roko. Petindvajset let je, odkar od mene si vzel slovo. To vem, kje bil si ti izdan, a to ne vem, kje si zdaj pokopan. Ah, ko bi vedela, ko bi znala, gomilo tvojo bi poiščala, skrbno bi zemljo ti zrahljala in svečke nanjo bi prižgala. Ne vem, zakaj prihajajo vedno bolj mi zdaj v spomin, morda zato, ker bil si moj edini sin. Veš, sin, ne jočem več, vse solze so se potočile in če tekle bi v potokih, bi te več ne prebudile. Res, čudno na tem svetu se godi, tvoje truplo že davno v grobu leži, izdajalec tvoj pa še živi. Ah, sin moj, saj v sanjah se mi prikaži in me potolaži. Ah, ko bi vsaj v domovino rajsko verjela, da bi lahko nekoč te tam objela. Tolaži me, da nisem sama, ki obujam žalostne spomine, saj na tisoče je mater izgubilo svoje sine.

Proizvajamo litobetonske

montažne garaže in jih dostavljamo na dom!

Podjetje za visoke gradnje

STAVBAR - MARIBOR

Vdaja Nemcev v Gorjah pri Bledu

Še danes se čisto ozrem proti kapelici, ki stoji med Gorjami in Poljšico in kjer sem prve dni maja leta 1945 dva dni ležal na položaju. Nemci so nas obstrlevali s protiletalsko artilerijo s položajev blizu kolodvora na Bledu. Eksplozije grnata v malem gozdiču nad vasjo Poljšica so odmevale kot glasen krohot, saj tam ni bilo niti enega partizana.

Kmalu po tej kanonadi smo bili obveščeni, da gre proti Gorjam nemška kolona, pripravljena na pogajanje s partizani. Takrat še nismo vedeli, da je to posadka iz Bohinjske Bistrice. Njen komandant se je že v Bohinjski Bistrici pogajal s partizani, vendar je na poziv o predaji odgovoril, da mu je potreben še en dan, da bi razmisllil. Partizanske enote v Bohinjski Bistrici pa so bile premalo močne, in so zato čakale naslednjega dne, ko naj bi se nemški komandant odločil o

predaji. Zjutraj so bili partizani v Bohinjski Bistrici začuden, saj so se jim Nemci ponoči neopazno izmuznili. Šele tedaj jim je postalo jasno, zakaj je nemški komandant potreboval še en dan za premislek. Ni potreboval dneva, ampak noč, da bi pobegnil iz obroča.

Nemška kolona, ki se je pomikala proti nam, je šela 150 dobro oboroženih mož. Partizanov je bilo takrat v Gorjah samo okrog 20, drugi pa so bili na položaju od Gorij do železniškega predora v Podhomu. Komandant Ivan Finžgar-Gorazd nas je takoj poklical s položaja in tako smo stali v Zgornjih Gorjah pred cerkvijo in gledali, kako nam gre nemška kolona nasproti. Videti je bilo, kot da jim pripravljamo dobrodošlico.

Ko so prebivalci zvedeli, da gredo Nemci na pogajanja, so se v velikem številu zbrali pred cerkvijo. Na cesti pred pokopa-

liščem je nemški komandant dal vojakom »voljno«, sam pa je odšel na pogajanja v hišo, ki je nasproti pokopališča. Pred vrati, kjer so bila pogajanja, je stala straža: dva partizana in dva Nemca. Komandant Gorazd je nemškemu komandantu dopovedoval, da je vsak odpor in nadaljnje prelivanje krvi nesmiselno, ker so onstran Karavank, to je na Koroškem, že ruske enote. Ker pa je Gorazd vedel, da se Nemci Rusov zelo bojijo, je na pogajanjih igral na to karto. Dokazoval je, da je za Nemce boljše, če se predajo nam kot pa Rusom. Tudi nemški komandant je zatrjeval, da je proti prelivanju krvi, vendar je njegova dolžnost pripeljati svoje vojake na nemško ozemlje.

Medtem so se zunaj na cesti dogajale čudne stvari. Skoraj vseh dvajset partizanov je vsaj delno znalo nemško. Oboroženi partizani in oboroženi Nemci so

se pomešali med seboj in klepetali. Začeli so jim prigovarjati, naj se predajo. Kazali so jim Karavanke in jim govorili, da so tam že ruske enote.

Med nemškimi vojaki je bilo nekaj Korošcev. Ti so kmalu začeli govoriti slovensko. Tako sem nekemu vojaku s Koroškega rekel, naj mi da svojo pištolo, ker se bodo tako ali drugače predali, jaz pa bom pazil, da se mu bo v ujetništvu dobro godilo. Naskrivaj mi je dal pištolo in prosil, naj tega nikomur ne povem. Ko so drugi borci to izvedeli, so tudi sami poskušali priti do pištol. Sam sem že pred koncem pogajanj imel pet pištol in ker vseh nisem mogel nositi, sem zaprosil neko žensko, naj jih skrije. Nisem namreč vedel, kakšen bo konec te igre.

V sobi so se pogajanja zavlekla. Ko je komandant Gorazd opazil, da je nemški komandant zelo trdovraten in da tudi za ceno življenja hoče doseči nemško ozemlje, je predlagal, naj nemški vojaki tu pustijo vse orožje, partizani pa jih bodo vodili do državne meje oziroma Koroške, kjer bi jim bila prosta pot. Da jih Rusi ne bi ovirali, jim bodo dali dovoljenja za prosto gibanje. Nemški komandant je na ta predlog pristal, zahteval je le, naj strogo spoštujemo ženevsko konvencijo o vojnih ujetnikih. Predvsem je zahteval, da oficirji tu-

ora
najboljša ta hip!

di v ujetništvu obdržijo svoje pištole. Nemški komandant je še dodal, da tako odgovornega dejanja ne želi prevzeti sam na svoje rame in da bo zahteval od podrejenih, naj o tem sami odločajo. Tiste, ki so za predajo orožja, je pozval, naj dvignejo roke. Dvignilo se je mnogo rok. Potem je zahteval, naj dvignejo roko vsi tisti, ki so proti predaji orožja. Z veliko naglico sem naštel komaj okrog 20 rok.

Nemška kolona je krenila naprej ter proti pokopališču, ki se v Zgornjih Gorjah razprostira okrog cerkve. Pred izhodom s pokopališča so odmetavali orožje in pasove ter drugo vojaško opremo. Nekateri brez volje, drugi jezero, tretji s silo — da se orožje pokvari. Na cesti so se zopet postavili v vrsto. Nemški komandant je pristopil Gorazdu in mu raportiral. Stopili smo na čelo in krenili po cesti naprej proti Karavankam.

Kmalu smo s ceste zavili in v velikem krogu prišli v vas Krnico, nad Gorjami. Tu smo vse vojake podrobno preiskali in našli še okrog 50 pištol. Nemški vojni ujetniki so se pod našo stražo čez Pokljuko vrnili nazaj v Bistrico.

J. Vidic

Vsak član
ZBZ NOV Slovenije
naj postane
náročnik
TV 15!

ki, ki žive drugje, ter med bivšimi borci tržiske okolice. Izdali bodo tudi posebne bone po 10 N-dinarjev, ki jih bodo prodajali, izrizek pa bo za gradnjo spomenika.

Glede pripravljenosti za obrambo tržiskih rezervnih oficirjev in podoficirjev preseneča velik odstotek udeležbe na predavanjih. Ta odstotek znaša kar 94 do 97, kar je vredno občudovanja. Toda za obrambo je treba pripravljati tudi prebivalstvo in te naloge se je treba lotiti tako, da ne bodo priprave občasne, ampak stalne. Tako naj bi šolarji gledali filme in poslušali predavanja, po vaseh naj bi organizirali predavanja s predvajanjem filmov itd.

Ob koncu še nekaj besed o poteku skupščine. Bila je kratka, pa so udeleženci razprave kljub temu veliko povedali. Ni bilo nepotrebnih besed in ponavljanja, ne dolgozgovornih govorov.

Na splošno ne moremo reči, da bi bila ta skupščina kak mejnik v delu, kot včasih pravimo. Ne, v Trzinu ne morejo odločno kreniti po novi poti, ker so to naredili že zdavnaj...

MILE PAVLIN

padli isto postojanko, obenem pa dolge mesece delali z domačini, upostavljali obveščevalno službo itd.

Druge pa so na skupščini govorili o dveh temeljnih zadevah: o pripravljenosti na obrambo in o graditvi novega, lepega spomenika padlim borcem in žrtvam fašizma.

Malo neverjetno se sliši, da Tržič, ki ni med revnimi občinami in ima dolgoletno tradicijo v delavskem gibanju, doslej ni mogel postaviti v občinskem središču spomenika borcem revolucije. Toda bolje je pozno kot nikoli, zato so se zdaj lotili dela z vso zavzetostjo. Najprej so na dolgo in široko razpravljali o osnutku za spomenik. Zdej je zadeva že tako daleč, da razpravljajo že bolj o denarju, kje in kako naj ga dobijo. Jasno je, da ni mogoče doseči, da bi bili vsi ljudje zadovoljni s spomenikom, ko je vendar znano, da imajo vsake oči svojega slikarja. Toda kako doseči, da bi bila s spomenikom zadovoljna večina, pri tem pa ne odlašati z začetkom gradnje?

Sklenili so, da bodo za spomenik pobirali prostovoljne prispevke med domačini, med šolarji in med roja-

V Trzinu je bila občinska skupščina ZBZ NOV v nedeljo, 28. aprila. Prisostvovali so ji tudi predstavniki bivših kurirjev, domičine enote, borcev od drugod, ki so se bojevali v okolici Tržiča, in borcev za severno mejo 1918.

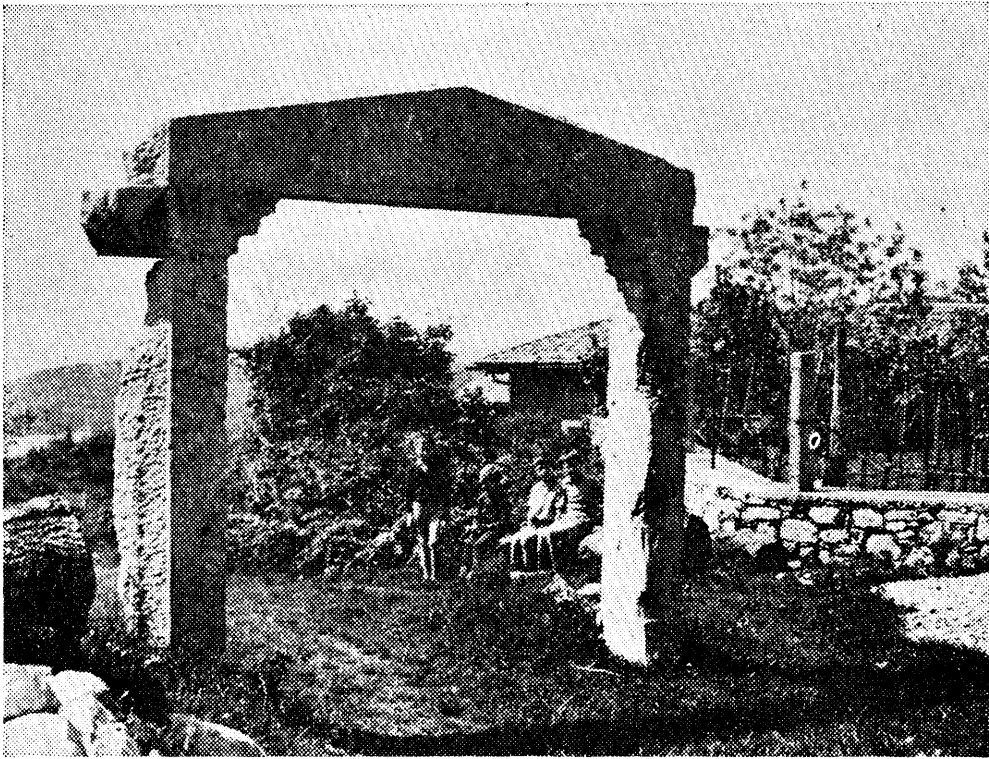
Več ali manj se je tudi tržiska skupščina razvijala tako, kot so se vse v podobnih občinah. S tem mislim na take občine, kjer ima ZBZ za seboj dolgoletno tradicijo delavskega gibanja in NOB v domačem kraju.

»Borimo se za mir in cilje revolucije,« je bilo napisano kot geslo v dvorani in v tem smislu je potekala tudi razprava z vsemi poročili vred. Med temi velja posebej omeniti predsednikovo, ki je takoj na začetku omenil nekatere pojave, ko posamezniki ali družbene skupine niso zadovoljne z reformo in bi rade naš razvoj zadržale. Prav tako je pomembna izjava sekretarja občinskega komiteja, ki je govoril o tem, kako smo včasih premalo vztrajni in odločni pri uveljavljanju naprednih stališč, medtem ko smo bili kot partizani taki, da smo včasih tudi po desetkrat ali še večkrat na-

S SKUPŠČINE ZBZ NOV V TRŽIČU

»Borimo se za mir in cilje revolucije!«

OSTAL JE LE PORTAL. — Na Krasu je mnogo bunkerjev, podzemskih hodnikov in jarkov iz prve in druge svetovne vojne. V Temnici vzbujajo posebno pozornost portal iz kraskega kamna. Med prvo svetovno vojno je bila vas povsem porušena. Od Stepančeve domačije je ostal le hišni portal

PРАВНА ПОСВЕТОВАЛНИЦА

D. V., Izola — Ste vojaški vojni invalid iz NOV in boste prihodnji mesec po vsej verjetnosti odšli na topliško zdravljenje v Čateške topli-

zaradi zdravljenja v stacionarnem zdravstvenem zavodu, če ne morejo delati zaradi preiskav, če so izolirani kot bacilonoši, če so določeni za

Nadomestilo osebnega dohodka za upokojene

ce. Zato bi radi vedeli, ali imate kot upokojenec, še vedno zaposlen s polnim delovnim časom, pravico do »boleznine«, to je do nadomestila v primeru bolezni.

Člen 48 zakona o zdravstvenem zavarovanju določa, da imajo zavarovanci v rednem delovnem razmerju, vajenci in »črnci strokovnih šol tisti čas, ko bi jim šlo plačilo, pravico do nadomestila osebnega dohodka zaradi zadržanosti. To nadomestilo jim pripada, če so zaradi bolezni ali poškodbe začasno nezmožni za delo, če so

negovanje obolelega družinskega člana, če so spremljevalci bolnika, ki je poslan na zdravniški pregled ali zdravljenje v drug kraj. Izrecno pa določa omenjeni člen, da imajo zavarovanci pravico do nadomestila, če so na nujnem zdravljenju po predpisih o vojaških vojnih invalidih. Seveč da gre nadomestilo osebnega dohodka samo za tiste dni, za katere bi imel delavec pravico do osebnega dohodka ali do nadomestila osebnega dohodka po predpisih o delovnih razmerjih.

so v rednem delovnem razmerju s polnim delovnim časom, uživajo zato vse pravice iz zdravstvenega zavarovanja in tudi pravico do nadomestila osebnega dohodka ob zadržanosti od dela ne glede na vzrok te zadržanosti. Drugače pa je, če niso v rednem delovnem razmerju, temveč le začasno delovnem razmerju; v tem primeru so zavarovani le za nesrečo pri delu in za poklicne bolezni.

Opozorili bi tudi na določilo čl. 12 istega zakona, ki določa, da so za vse zavarovane

primere po tem zakonu zavarovani vsi, ki so v rednem delovnem razmerju, poslanci, odborniki, člani raznih združenj itd. To pa pomeni, da so upokojenci, ki so v rednem delovnem razmerju, zavarovani za vse primere in imajo tudi pravico do nadomestila v primeru odsotnosti z dela. Upokojenci uživajo sicer določene

pravice iz naslova zdravstvenega zavarovanja že samo zato, ker so uživalci pokojnine. Vendar je v primeru njih polne, redne zaposlitve, odločilno to dejstvo. Odvisno pa je seveda od značaja njihovega dela, ali imajo pravico do nadomestila. Če so v rednem delovnem razmerju, imajo vse pravice, ker je načelo obveznega zdravstvenega zavarovanja dosledno izpeljano za vse in velja tudi za uživalce pokojnine. S tem pa uživajo vse pravice, tudi pravico do nadomestila v primeru odsotnosti z dela.

Sava Kranj

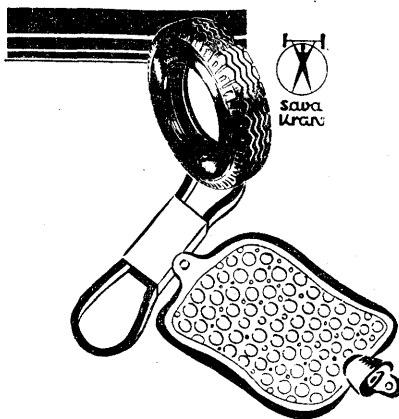
izdeluje poleg kvalitetnih pnevmatik

klinaste jermene

od 450—14.000 mm

prometne stožce, blatnike za kamione, cevi, gorske podplate, tehnične predmete itd.

POSLUŽUJTE SE NAŠIH PRODAJALN!
PRIDRUŽUJEMO SE ČESTITKAM OB PRAZNIKU
ZMAGE

ARETTA

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

GENERALNO SVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata
PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

14-karatni zlat nakit od 650 Lit naprej

18 in 22-karatni zlat nakit od 750 Lit naprej

NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR

DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji

»KEMOFARMACIJA«

PODJETJE ZA PROMET S FARMACEVTSKIM
MATERIALOM • UVOZ-IZVOZ

Ljubljana, Metelkova 7, poštni predal 143

Telefon: 312-333

Brzjav: KEMOFARMACIJA, LJUBLJANA

Telex: KEMFAR 31-334

Tekoči račun pri NB: 501-1-221

Trguje na debelo z zdravili, obvezilnim materialom, veterinarskimi pripomočki in kozmetiko • Izvršuje vse uvozne in izvozne posle: opremo za bolnišnice, lekarne in laboratorije

Trgovsko podjetje

Izbira

Ljubljana, Tomšičeva 2-V

vas vabi k nakupu vsega modnega blaga v svojih poslovalnicah

- ROKAVIČAR, Titova 10 — pletenine, trikotaža, rokavice
- PIONIR, Titova 17 — vsa oblačila za otroke in igrače
- NOGAVIČAR, Nazorjeva 3 — nogavice vseh vrst
- »JELKA«, Miklošičeva 34 — modno blago vseh vrst
- »MAJA«, Miklošičeva 10 — specialna trgovina za ženske rokavice, nogavice, perilo in pletenine

MATJAŽ ŽIGON: OPOROKA

Smelemu se je še posrečilo, da je ranjenca privlekel v vrtačo; zasilala sta jih, ko so se približevali; pomočnik je mlo prosil, naj ga ustrelita — da ga ne dobe živega; naj se vsaj on, ki je cel, poskusi rešiti; dolgo se ni mogel odločiti, srce se mu je trgalo — ko pa so bili črnihi čisto blizu, je izročil ranjencu pištolo...

Junak je bil moj pomočnik, za zgled vsakomur, je dejal Smeli! Za zgled! Vsakomur! Tudi meni? Saj — jaz sem tudi bolan, z očmi sem pri kraju, v breme bom tema dvoma, še onadva propadeta zaradi mene... Ne, nočem veljati za strahopetca! Tudi jaz... jaz...

Zmeda v Aleševi izmučeni glavi je prekipela. Sedel je, potegnil iz žepa edino bombo, paračadzerico — zapeljivo rdeča je bila, kot sad, ki je po njem ime dobila — potegnil ven zatikač, se sklenil naprej, iztegnil roko, da bi z večjo močjo zamahnil proti sebi — tedajci pa...

Tedaj se je znova ozrl vanj komisar, ki je stal nekaj korakov proč. Mahoma so ga bile same oči. Stoj — si nor — vrzi hudiča! je zaprepadeno vzkliknil. Nagon ga je gnal, da bi odskočil in se vrgel na tla, v naslednjem delcu sekunde je skup odgovornosti v njem prevladal nad slo po življenju. Skrepenel je obtičal, kjer je bil, ter začel Alešu prigovarjati; a ves čas je strahoma buljil v bombo v njegovi desnici.

Alešu se je zazdelo, da prihajajo komisarjeve besede od nekega daleč, komaj slišne, da se njega ne tičejo, da veljajo nekomu drugemu; saj se je on vendar že odločil, pravzaprav niti ni več tu, na poti je že, gre, kamor ga nihče ne spremlja, tja, kjer bo ostal za vedno sam, pogreznjen v nevdramno spanje...

— Imaš svojce, imaš očeta? je komisar ravnokar spraševal tistega drugega. — Ali bo staremu hudo, ko zve, da si se sam...!

Aleš je prislunil. Če bi bil komisar mene vprašal — kaj bi mu bil odgovoril? — Ne vem, je rekel kakor sam sebi. Poleti enainštridesetega sem ga poslednjič videl... V živinskih vagonih so vozili ujetnike iz Nemčije v Italijo, se je spominjal. Po dne je bilo, sonce je žgalo, vozovi so stali razgreti na obmejni postaji, in zagledal sem ga, kako je, ostržen na balin, tiščal glavo k rešetki — za vodo je prosil! Hotel sem se preiniti iz množice na peronu, pa so me nasršeni karabinjerji s kopiti potisnili nazaj. Zapleko me je v grlu: oče me je prav takrat uzrl in mi neboljeno mahnil z roko — saj mogeče se mi je le zazdelo, kje neki naj bi me bil opazil v gneči — toda čeljusti sem moral stisniti, tako da so mi v licih izstopile, sicer bi bil zajokal na glas... Še dve leti sva z mamo dobivala pisma, od letošnjega poletja sem pa nobenega; ne vem, če imam še očeta, je zamrmral ves izgubljen.

— Pa prijatelj, jih imaš? Ti je kaj do prijateljev? je nadaljeval komisar, in Alešu se je zazdelo vprašanje bližje, bolj njemu namenjeno, kot prejšnje. Obrnil se je na desno, vendar je sogovornika videl še vedno skozi meglo.

— Prijatelj? Enega samega prijatelja sem imel, Mirka, sošolca. Vprašanje, če ga še imam. Spomladi so ga obsojili pred vojaškim sodiščem — na dvajset let. Nekje v Kalabriji je sedel nazadnje. Kdo ve, kaj je sedaj z njim...

Upognil je desnico, si približal bombo k očem in se vrtajoče zazrl vanjo. Prvič ga je spreltel odpor proti malemu, kovinsastemu ubijalcu. Kaj neki bi rekel Mirko, če bi zvedel, da sem se...? On, ki je vedno hladnokrvno tehtal, predvideval, odločal, ki nikoli ni klonil iz strahu, kaj bo? Ki si je toliko prizadeval, da me je pridobil? Kaj naj bi se mu sedaj izneveril?

Komisar, ki je z izostrenim čutom zaznal spremembe v fantovi notranjosti, se mu je približal in mu zastavil tretje vprašanje. Alešu se je zazdelo, kakor da ga mehka, ženska roka gladi po laseh, da bi ga zdrnila, ko je zasilal:

— Pa mama, kaj bo z njo, ako tudi tebe izgubi? Menda si edinec, ako sem prav razumel?

— Mama! je dahnil Aleš. Živo, kakor da bi se bilo ravnokar zgodilo, se mu je naslikala pred duševnimi očmi ločitev.

Se enkrat je Aleš pogledal bombo v svoji desnici, odkimal z glavo, kakor da bi samemu sebi ne mogel verjeti, da mu je kaj takega sploh moglo priti na misel, nato pa je z zamahom zadegal spaka od sebe. Oglušajoč pek je pretresel ozračje.

V obrazu komisarja, ki je ves čas napeto opazoval Alešovo početje, in najhujše popustilo, toda gladijočih skrbí se zdalec ni bilo konec. — Hitro proti vrhu! Ako pritisneš za namil je ukazal soborčema, ko je bobnenje eksplozije že odmevalo od bregov. Tam gori nas ne dobe! je dodal; hotel je biti prepričan, a zvenelo ni povsem tako.

Malce postal in se izpod čela vnovič ozrl na Aleša. — No, karabinko daš meni! je zapovedal. Bombe bržkone nimam več nobene, jeli?... Hudič ga vedi, kaj se kuha v fantainovi buči! si je mislil; zdaj se je unesel — čez pole ure ga lahko znova kaka muha piči!

Aleš se je sprva obotavljal. Ko pa je opazil, kako se je komisarjev pogled zaostri, mu je brez besed izročil puško.

Trije so se jeli vzpenjati v strmino; spešili so se, kolikor so jim šibke moči dopuščale.

Komisar Ratitovski se je vrh hriba okorno usedel na skalo. Tudi njega je utrujenost zmagovala; čeprav sicer trden ko hrast, bi najbrž vkup zlezal, če bi se ne bil opri na svoje lopatiste, težake roke. Sokolje oči mu tu niso koristile; naj je v gostem smrečju, ki je obraščalo teme, še tolikanj iskal — nikjer ni bilo vrzeli, da bi videl skozi. Zategadelj je tem bolj napenjal ušesa.

Pač — streljanje, ki se je počasi oddaljevalo tja proti zahodu in se nato v velikem loku zaobrnilo, vedno šibkeje, proti jugu, je konec koncev potihnilo. Na polodne gre — ako doslej niso pririli za nami, jih pač ne bo, si je dejal. Ali kaj čem zdaj storiti? Naj grem iskat brigado? Kaj vem, za katerim hribom je že, pa Nemci in belčki vmes. Da le-tem pridem v pest! Nak, nisem nor!... Sploh pa — kaj imam s to brigado? Komaj en dan in eno noč smo bili vkup...

...Da, večeraj... dan se je bil ravnokar naredil... Ostri gubi od robov nosu do kotov ust sta se mu še globlje zajedli, stisnil je tenke ustnice in mračen pogled izpod tršatih obrvi je zamisljeno uprl nekam v smrečje. Da ne bi bilo nikdar tega črnega dne!

Ravno pozajtrkovali smo, bolničarka je pospravljala po baraki, pričakovali smo pregled, pa se je začelo... Najprej nekaj pokov v daljavi; e, nič ne bo, smo se tolažili — ali malo zatem — na gostu, vse glasneje! Napeto smo poslušali: umikali so se naravnost proti nam! Ni minilo pol ure, pa so prvi prihiteli do bolnišnice. Zašvistelo je okrog barak — Nemci so pritiskali za njimi. Takrat pa...! Kar je bilo hujših, so jih nametali na nosila in odnesli v pečevje — nam, ki smo mogli za silo hoditi, je upravnik zakričal, naj bežimo vkup z brigado! Zajec hudičev! Prej so ga bila zmerom polna usta — ko je šlo zares, je glavo izgubil! Namesto da bi tudi lažje po nekaj vkup poskril med skale, nas je Robert prepustil samim sebi! Reši se, kdor se more!... Tak, kakršen sem!... No, najhujše je za mano — ali zbada me še zmerom pa trden v nogah nisem — brez palice se ne bi daleč privlekel... Pa ni čuda... ko me je zagrabilo, so se skelne kar selile — zdaj ta, zdaj oni zgib — nabuhel, rdeč — ako sem se le premaknil — zdaj bi me s sto šivankami naenkrat...! Kopal sem se v znojut... Robert mi je zadnjič dejal, da bi moral še nekaj tednov poležavati in pa dobro jesti — jajca, mleko, sadje, ha! — na, pa nas zaloti huda ura in ta usrane pust, da gre vse k hudiču...

Zvišani dodatek za tujo pomoč, ortopedski in posebni invalidski dodatek

V Uradnem listu SFRJ, št. 14/68 je izšla odredba Zveze-nega sveta za zdravstvo in socialno politiko. V njej je tole določilo:

Dodatek za postrežbo in tujo pomoč, ortopedski dodatek in posebni invalidski dodatek se povečajo uživalcem od 1. januarja 1968 dalje za 7 odstotkov.

Opozarjamo vse vojaške vojne invalide, uživalce navedenih dodatkov, naj nesejo invalidske izplačilne knjižice invalidskim referentom pri občinskih skupščinah, da jim vpišejo to spremembo.

Iz pošte, ki je v zadnjem času prispela v naše uredništvo, smo za objavo v današnji številki »TV 15« izbrali pismo Matjaža Dobrovoljca iz Vrhnike.

Zakaj smo danes dali prednost prav njegovemu pismu, vam ne bo težko uganiti. Prebrerie ga in odgovor je kakor na dlani.

Praznovanje prvega maja je sicer že za nami, a še vedno toliko sveže, da bo njegova iskrena in priskrta čestitka vsem borcem dobrodošla in prijetno pre-se-nečenje.

Takole nam je pisal: »Prvič se vam oglašam. Moj očka je naroden na »TV 15«. V naši družini ga vsi radi beremo. Jaz najraje prebiram »Kotiček mladega rodu« in tudi partizan-ske zgodbe, ki jih pišejo odrasli. Ker vidim, da ste pričeli objavljati prispevke mladih, sem se odločil, da vam tudi jaz napišem nekaj vrstic in zaupam svojo željo.

Zelo sem ponosen na očka, ker se je boril za svobodo naše domovine. In mnogokrat se vprašujem, zakaj ne pišemo še več spominov na te hude dni, ki so jih preživeli naši starši.

Le še to bi želel povedati, da smo mi mladi hvalečni vsem borcem, ki so nam priborili svobodo. Zato želim vsem srečno in zadovoljno praznovanje našega velikega praznika 1. maja.

Vas pozdravlja
Matjaž Dobrovolje,
Vrhnika.
Dobrovoljkova N. H.

Potovanje mladosti in veselja

Ti pomeni sodelovanje v takem veliki zvezi akciji samo prično zabavo ali...

METKA: Sodelovanje v štafeti Počitniške zveze mi pomeni več kot pa samo prijetno zabavo. Veselim se novih krajev, ki jih bom spoznala, novih ljudi, ki jih bom srečala. Nabrala bi bom zvrhan koš novih spominov in novih spoznanj. Saj pojdemo skozi kraje, ki so znani iz NOB, po partizanskih in kurirskih poteh, mimo spomenikov naše velike revolucije...

Priprave na praznovanje dneva mladosti so v polnem teku. Številnim množicnim prireditvam, ki jih pripravljata naša mladina, se je kot vsako leto pridružila tudi Počitniška zveza SRS s štafeto mladosti.

Prenos štafete se je pričel že 7. aprila v Novem mestu in od tod je krenila na dolgo pot prek Maribora, Celja, Kranja, Nove Gorice in Kopra proti Ljubljani. V glavnem mestu Slovenije so jo sprejeli na dan 23. obletnice ustanovitve prve slovenske vlade — 5. maja. Iz Ljubljane je nadaljevala pot proti Kumu-rovcu, kjer se bo okrog 20. maja na osrednji prireditvi sešlo vseh šest republiških štafet. Na predvečer mladosti pa bo posebna delegacija odnesla pozdrave predsedniku Titu v Beograd.

Danes objavljamo nekaj vtisov članice Počitniške zveze SRS in udeleženke lanskeoletne štafete mladosti, ki jih je izkazala kot odgovore na naša vprašanja.

Kaj ti pomenita besedi »bratstvo in enotnost«?

METKA: Bratstvo in enotnost je ena največjih pridobitev naše ljudske revolucije. To je prijateljsko, bratsko sožitje več narodov ne glede na razlike v jeziku in preteklosti. Zame ni lepšega kot biti skupaj z mladimi iz drugih republik, se s njimi pogovarjati, peti naše in poslušati njihove narodne pesmi.

Najbolj prijeten spomin na to lanskeoletno popotovanje mladosti in veselja:

ve prve slovenske vlade — 5. maja. Iz Ljubljane je nadaljevala pot proti Kumu-rovcu, kjer se bo okrog 20. maja na osrednji prireditvi sešlo vseh šest republiških štafet. Na predvečer mladosti pa bo posebna delegacija odnesla pozdrave predsedniku Titu v Beograd.

Danes objavljamo nekaj vtisov članice Počitniške zveze SRS in udeleženke lanskeoletne štafete mladosti, ki jih je izkazala kot odgovore na naša vprašanja.

METKA:

Najbolj sveže mi je ostal v spominu sprejem, ki so nam ga priredili škopski ferijali ob našem prihodu v dom. Takoj, ko smo prišli v recepcijo, so nas pozdravili v sicer šepavi, a pristrčno govoreni slovenščini. Ves čas so nas spraševali, kako živimo v Sloveniji, če imamo veliko snega in če je res vse tako lepo, kot pravijo... Smeha in pristrne-ga, prijateljskega besedovanja ob poslušanju slovenskih narodnih pesmi ni bilo ne konca ne kraja.

TEREZA GROBIŠA

V 82. letu starosti je umrla Tereza Grobiša iz Temnice na Krasu. Poznali smo jo kot zavedno in odlično mater, ki je redila otroke: 5 sinov in 6 hčer. Ob kapitulaciji Italije so razen najmlajšega, vsi Grobiševi sinovi odšli v partizane. NOV pa so pomagale tudi hčerke. Na njihovem domu sta bili tudi etapna partizanska kuhinja in nekaj časa čevljarica delavnica. Pozimi leta 1944 ji je v Beneški Sloveniji padel sin Kristijan, kmalu zatem pa na Črnem vrhu še sin Drago. Domov, na trdo kraško zemljo, se je vrnil le sin Ljode. Sin Albin je sedaj aktivni major JLA.

Grobiševa mama je na njeni zadnji poti pospremlila mnogo prijateljev in znancev. Saj to je bila prava partizanska mati, ki je izgubila dva sinova, svojo številno družino pa je vzgojila v poštenem duhu ljubezni do domovine.

MRAKOV OČE

Umrl je februarja letos v 82. letu starosti na Vrhniki, rojen pa se je v vasi Delnice v Poljanski dolini, znani partizanski vasi. V otroških letih se je izučil za čevljarja in nekaj časa delal doma, potem pa je moral na tujino, ker doma ni bilo zanj dela. Po različnih krajih je služil kruh, kot je vedel in znal. Nazadnje ga je pot zanesla tudi na Vrhniko, kjer se je leta 1921 poročil. Ob začetku zadnje svetovne

IMELI SMO LJUDI...

vojne je imel pet otrok, tri hčerke in dva sinu. Vzgojil jih je v poštenosti in svojemu narodu zveste ljudi. Vsa družina se je že v prvem letu osvobodilne vojne vključila v OF. Okupatorji so mu domačijo požgali že leta 1941, spomladi 1942 pa je s celotno družino odšel k partizanom v Dolomiti. Istega leta sta mu padla oba sinova. Sam pa je kot čevljar, starejši človek in invalid iz I. svetovne vojne največ delal po čevljarstvih delavnicah na osvobojenem ozemlju, najprej v Dolomiti, nato na Notranjskem in kasneje na Dolenskem.

Posledice vojnih naporov, so se pokazale zdaj, da je odšel od nas mnogo prezgodaj.

K. L.

MARTIN NOČ

V svoji rojstni vasi Koroska Bela je umrl Martin Noč, star 54 let. Okoliški prebivalci so ga po domače klicali Stanevoj Tiček. Ze pred vojno je bil član KP, Svobode in strokovne organizacije SMRJ, skratka, bil je vedno in povsod tam, kjer se je bilo za delavske pravice. Zato so ga januarja leta 1941 odgnali v Ivanjco. Po vdoru okupatorja je bil med prvimi, ki so se mu postavili po robu. V njegovi hiši so tiskali letake, sovražniku

Očka mi je povedal

Leta 1941 je na naše ozemlje vdrl okupator in si ga hotel prisvojiti. Zavedni ljudje so se uprli. Vedno več jih je odhajalo v gozdove, kjer so se začeli bojevati za svoje pravice. V partizane je odšel tudi moj očka. Zelo sem ponosen nanj.

Očka večkrat obuja spomine na tiste dni in mi pripoveduje zanimive, razburljive, vesele in žalostne dogodke. Najbolj se mi je vtisnila v spomin pripoved o malem Branku, ki je žrtvoval svoje življenje za to, da lahko mi, rojeni v svobodi, srečno živimo.

V neki primorski vasi je živel deček z imenom Branko. Že v začetku NOB je začel pomagati partizanom, jih oskrboval s hrano in obleko ter jih obveščati o sovražniku.

Nekoga dne se je odpravil na pot, da bi partizanom nesel hrano. Ljudje so bili radodarni in koš je bil kaj kmalu

zvrhano poln dobrot. Branku je že ob sami misli, kako se bodo partizani razveselili hrane, zaigralo srce. Optal si je koš na rame in jo veselo mahnil proti partizanskemu taboru. Da bi bila pot krajša, si je zažvižgal še veselo pesmico.

Nenadoma mu je pot zastavil nemški stražar. »Stoj, kam greš s košem?« mu je zavpil v popačeni slovenščini. Branko mu je odgovoril, da gre domov in da ima v košu hrano za bolno mater in očeta. Nemci mu niso verjeli. Odpejali so ga k oficirju. Ta ga je hinavsko nagovarjal, naj mu pove vse po pravici, in mu objubil, da ga bodo spustili. Branko pa je trdil svoje in tudi ko ga je pričel naduti oficir pretepati, ni popustil. Ko Nemcu ni uspelo, da bi ga pregovoril, ga je odpeljal v gozd in tam ustrelil.

Sonce se je spuščalo k zatonu, ko je Brankova kri rdečila našo lepo slovensko zemljo, za katere svobodo je žrtvoval življenje toliko mož, žena in otrok.

Tvoja velika žrtev, dragi Branko, ni pozabljena!

Boža Trebše,
8. a razr. (osn. šole Bičevje v Ljubljani)

OKROGLE IN OGLATE

Književnost in moda. Ameriški kritiki so precej hladno sprejeli najnovejšo Millerjevo dramo NAGRADA. Očitali so mu, da ne pomeni to njegovo delo nič novega, deluje, kar je še hujše, staromodno. A. Miller jim je odgovoril: »Ne želim letati za modo niti v literaturi. Nisem krojač.«

Pedeča oboževane Brigitte Bardot. Sirojo se govore, da se bo B. B. ločila, to pot od Günterja Sachsa. Brigitte Bardot je v nekem intervjuju rekla: »Jaz sem zvesta in nezvesta. Bolje je biti nezvest kot zvest, če človek tako želi... V vsakem primeru lahko zapustim človeka, ki sem ga ljubila. Nihče ne more biti gotov, da bom ostala njegova, ker me ljubi. Kdaj pa kdaj je celo osem dni predolga doba, da bi bil lahko človek zvest...« Kako bo govorila B. B. čez dvajset ali mogoče čez deset let, če jo bo hotel še kdo poslušati?

Kakršna snubitev, tak odgovor. Portugalsko ministrstvo za vojsko si na vse kriplje prizadeva, da bi pridobilo mlade ljudi za kolonialno vojno v Angoli. Nedavno je to ministrstvo izdalo razglas, v katerem je, med drugim, rečeno tole: »Stopajte v vrste padalcev! Skakati s padalom je neprimerno manj nevarno, kot prečkati ulico v času najhujšega prometa!« Ze drugi dan, po objavi razglasa, je minister za vojsko prejel pismo, ki se je glasil: »Zelo obžalujem, gospod minister, da je urad za vpis padalcev na nasprotni strani prometne ulice, na kateri stoji hiša, kjer stanujem.«

Nekdaj je bilo vse boljše... Po valjevskem NAPREDU posnemamo tole zgodbo: Nek kmet iz občine Ljig je na nekem zborovanju razlagal, da je bilo pred vojno vse boljše. »Kakšne kose smo imeli pred vojno! Eh, kako sem kosil pred vojno!« »Lahko si kosil pred vojno, ko si bil 30 let mlajši!« mu je zabrusil neki kmet.

Diplomat naj bo odkrit! »Paris Match« je poročal v nekem členu, da je glavni de Gaullova diplomat, minister za zunanje zadeve Couve de Murville rekel na nekem banketu: »Glavna lastnost diplomata je: govoriti odkrito, ker tako in tako nihče — ne veruje njegovim besedam.«

Ce črni kotel brani črno ponev... Zahodnonemški minister za notranje zadeve Paul Lucie brani policije pred očitki, da preostro nastopajo proti demonstrantom. Dejal je: »Ni treba vedno kriviti policije! Ona samo izpolnjuje obljube naredbe.« In gospod Lucie je tisti, ki take naredbe izdaja!

Kdor zdravje ljubi, ne pije veliko. Če pa pije, pije Hermeliko!

pa se je uprl tudi s puško v roki. Tudi po vojni je deloval kot požarovalni aktivist in samoupravljavec. Za svoje delo je prejel orden zasluge za narod, orden bratstva in enotnosti in medaljo za delo.

Pokopali smo ga na Blejski Dobravi. Pogreba se je udeležilo mnogo njegovih nekdanjih sodelavcev in sodelavcev. Ob odprtem grobu so govorili Matevž Kalan, Franc Traven in Ivan Tušar.

FRANC ANTONČIČ

Člani delovnega kolektiva Lesne industrije Kočevje in člani ZB so se pretekli teden na pokopališču v Mestnem logu zadnjič poslovili od svojega dolgoletnega člana Franca Antončiča. Pokopnik se je rodil leta 1899 v Prezidu. Po končani šoli se je izučil za trgovskega pomočnika na Milanovem vrhu, nato pa je odšel na Madžarsko, kjer je bil zaposlen njegov oče.

V mesecu aprilu 1942, ko je na območju Cebra, Prezida in Drage prišlo do splošnega upora proti okupatorju, se je upor priključil tudi Franc Antončič in v NOB sodeloval do osvoboditve s slovenskimi in hrvaškimi partizani.

Po osvoboditvi je bil nekaj časa zaposlen pri KZ Prezid. Leta 1947 je prišel v Kočevje in se zaposlil na KLO Salka vas. Še istega leta je prevzel delo lesnega manipulantna na lesni industriji v Kočevju.

Pokopnik je bil tihega in mirnega značaja. Ohranil ga bomo v lepem spominu.

DOBRO JE, ČE VESTE

Rezervat za želve. Na vzhodnem Slovaškem so v več krajih našli črno močvirsko želvo z rumenimi pegami po telesu in oklepu. Predniki te želve so živeli že v ledeni dobi. Ta želva se razlikuje od vseh drugih želv po hrani, ona je — mesojeda. Da bi se ti, verjetno edinstveni primerki močvirske želve ohranili, so oblasti razglasile področje reke Latorice za rezervat teh želv.

Invalidna želva. V washingtonskem živalskem vrtu so morali, po neki nesreči 200 kg težki morski želvi amputirati (odrezati) eno nogo. Neki veterinar zoološkega vrta je pomagal ponesrečeni velikanu tako, da ji je izdelal protezo, ki jo je pritrdil na želvin oklep. Umetna želvina noga ima kolesca. Zdaj se želva s protezo premika prav tako »hitro«, kakor njene zdrave tovarišice.

V ZSSR gradijo edinstveno ladjo na svetu — nosilko ladij »Istok« (43.000 BRT). Ta ladja bo nekakšno plavajočo ribiško oporišče; to bo lahko sprejelo na palubo 14 ribiških ladij in helikopter, ki bo lahko vzletel neposredno s palube. Vse ribiške ladje, určene z najsodobnejšimi elektronskimi napravami za odkrivanje ribjih skupin, se bodo lahko v nekaj minutah spustile v morje. Predvidevajo, da bo ta plavajoča ribiška tovarena pripravila 21.000 ton zmrznjenih rib in 20.000.000 skatlic konzerviranih rib. »Istok« bo lahko plul 125 dni, ne da bi mu bilo treba kje pristati. Njegova posadka bo štela 125 ljudi.

V Rusiji so kovali denar iz platine v času od 1822. do 1845. leta in sicer kovance treh, šestih in dvanajstih rubljev. Kovani denar iz platine je bila v zgodovini svetovnega denarstva originalna zamisel. Pobudniki te zamisli so bili člani bogate družine Demidov z Urala. V njihovih rudnikih so namreč na začetku drugega desetletja preteklega stoletja močno povečali pridobivanje platine, ki je tedaj še niso uporabljali v industriji. Po zaslugi zvez med omenjeno družino in cesarskim dvorom je družini Demidov uspelo uresničiti zamisel o kovanju denarja iz platine. Ta denar je zdaj velika numizmatična redkost in ima veliko ceno.

Lov na volkove. 84-letni Toglijev iz kirgiske vasi Darhana (ZSSR) lovi volkove na poseben način. Ko gre Toglijev na lov, čepi na njegovi rami udomečeni orel, ki ga ne morejo premagati niti najmočnejši volkovi. Toglijevu so ponujali za »lovskega orla« prvorazrednega jahalnega konja in dve debeli ovci, a starec je zamenjavo odklonil. Orla bo — je rekel — oporočno zapustil vnuku.

Tudi — najlepša krava. V Franciji so izbrali — najlepšo kravo. Naziv najlepše krave si je priborila »Markiza«, plemenjača, težka 700 kg. To so takoj izkoristile turistične organizacije v pokrajini Aubrac, v kateri živi rogata »miss«, ter so organizirale pohod »Markize« v Pariz, da bi tako vzbudile pozornost Parizčanov za naravne lepote svoje pokrajine. Po »Markizinem« 700-kilometrskem potovanju so privedli Parizžani na nekem pariškem trgu rogategu gostu slovesen sprejem.

Prvi popis prebivalstva nasploh so opravili v davnem Egiptu v tretjem tisočletju pred našim štetjem. Prebivalstvo so popisovali, toda pozneje, tudi na Kitajskem, v Babilonu, Perziji, Rimu, Grčiji. Popisovali so na kaj preprost način, namen popisovanja pa je bil: ugotoviti število mladih in zdravih moških, zmognih za vojaško službo. Ljudje, pogosto tudi popisovalci, so bili nepismeni. Za popis moških in žensk so popisovalci imeli ponavadi dve vrčici: v eno so metali bele, v drugo črne kamenčke. Prvi so pomenili število žensk, drugi število moških.

Djerdap, skalnata soteska, skozi katero teče Donava, je beseda iz perzijskega vira in pomeni — brzico v strugi.

Prvi muzej jaje na svetu so odprli v Schwabachu blizu Nürnberga (Nemčija). V muzeju je razstavljenih 600 vrst jajc ptic in plazilcev.

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

10. junij 1942 v Lidicah

Leta 1942 so bile Lidice mirna vas ob cesti, ki vodi iz Prage proti severovzhodu v rudarsko in metalurško središče Kladno

Po atentatu na Reichsprotektorja Češke in Moravske Reinharda Heydricha je Himmler ukazal, naj vas zravnajo z zemljo, češ da so vaščani »dajali zavetje in pomoč morilcem«. Toda Himmler je »izbral« Lidice povsem po naključju, ker je hotel izvesti krvave represalije zaradi atentata na Heydricha. Nemci so odkrili samo to, da sta župan in še neki vaščan imela svoje sinove v Čkoslovaški legiji v Angliji. Represalije so opravili: esesovska divizija Prinz Eugen, tako imenovana Schutzpolizei in gestapo. Nemci so se pripeljali z desetinami tovornjaki, povlečeni jim je esesovski Hauptsturmführer Max Rostock.

»V vas so prišli kot horci,« je po vojni pripovedovala Albina Hejmová, ena izmed redkih preživelih vaščank, ki je bila v koncentracijskem taborišču. »Bilo je ob pol dvanajstih ponoči in vsi smo spali. Nagnali so nas iz hiš na trg, še prej pa so nam rekli, da moramo vzeti s seboj ves denar in dragocenosti, če jih imamo. Nismo razumeli, kaj hočejo in kaj se dogaja. Prestrašeni otroci so

kričali in jokali. S trga so nas ženske odvedli v šolo, kjer smo prebile noč, ne da bi vedele, kaj je z moškimi. Može niso vedeli, kaj je z nami. Ob zori so nas naložili na pokrite tovornjake, s katerimi so nas odpeljali v Kladno, potem pa v koncentracijsko taborišče Ravensbrück.«

Vsi moški, starejši od petnajst let, so bili zaprti v gostilni kmeta Horaka, ki je bil župan. Bilo jih je 173: rudarji, metalurzi, kmetje, državni uslužbenci, trgovci, mladeniči na začetku kariere. Med njimi je bil tudi Zdenek Petrik, ravnatelj osnovne šole, ki ni stal na vasi, marveč je bil tisto noč v Lidicah po naključju.

Ob zori je esesovski eksekucijski oddelček odšel na dvorišče kmetske hiše, ki je bil komendant praške Schutzpolizei Böhme. Može in fantje so v skupinah po deset stopali pred zid, potem pa so jih postrelili. Med njimi je bil fant, ki je komaj dopolnil štirinajsto leto, pa so ga ustrelili »pomotoma«. Na seznamu je bil tudi kočijaž, ki je potoval skozi Lidice, in pa vaški župnik Josef Štember-

ka, star triinsedemdeset let. Nemci so streljali brez obzora. Esesovci so nameravali »pomiliti« samo starega župnika, vendar s pogojem, da »obsodi pregrešna dejanja vaščanov«. »Petintrideset let sem živel z mojimi farani,« je rekel stari župnik, preden so ga odpeljali k zidu, »in tudi umreti hočem z njimi.«

Devetnajst rudarjev, ki so delali v nočni izmeni, se je zjutraj vrnilo z dela. Aretirali so jih, jih odpeljali v Prago in jih ustrelili. Neki rudar je bil tiste dni v bolnišnici v Kladnu. Čez štiri mesece, ko je ozdravel, so Nemci prišli ponj in ga ustrelili. Tako je bilo vseh žrtev iz Lidic 193.

Skupina filmskih snemalcev, ki jih je vodil poseben svetovalec nacistične stranke za filmske zadeve Franz Tremel, je po Goebbelsovem naročilu vse pokol posnela na filmski trak. Film je bil namenjen šoli za strankine funkcionarje.

Vas so potem zažgali, naposled pa ruševine zravnali z zemljo. Področje, na katerem je stala vas, so zorali in spremenili v polje. Stroški, ki jih je zahtevala ta »akcija«, so bili pokriti s prihranki, ki so jih porabili vaščanom. Da bi bilo porušenje popolno, so se lotili dela tudi oddelki organizacije Totf. »Naša dolžnost,« je pozneje povedal eden izmed članov organizacije, »je bila zbrati in predati naprej vse zlate predmete, prstane in uhane, ki so bili v vaških hišah. Najbolj zabavno je bilo, ko so namestili razstrelivo na pokopališču. Glave, roke in noge so letele po zraku...« Tudi ta del akcije so posneli na filmski trak.

Otroke so ločili od mater: bilo jih je 104 in odvedli so jih v koncentracijsko taborišče Chelmo. Tam so nacisti po lažnih znanstvenih načelih izbrali sedem otrok, ki so jih dali v posvojitve nemškim družinam, ker so menili, da jih je mogoče »germanizirati«. Druge so dali v Sonderbehandlung, se pravi v »posebno obravnavo«. Preden so otroci stopili v plinske celice, so jih esesovci fotografirali ena za drugim v profil, jih izmerili višino, jih stehali, jih spralevali po sorodnikih, si zapisali tudi podatke o velikosti, barvi kože in las sorodnikov. Enain-

SKUPINA FILMARJEV, KI SO PO GOEBBELSOVEM NAROČILU SNE-MALI POKOL V LIDICAH

osemdeset otrok so nato pomorili. Preostalih šestnajst so posvojile nemške družine, ki so jim spremenile imena.

Neka deklica je napisala pisno sorodnikom, preden so jo odpeljali v plinsko celico: »Draga teta in stric, ali kaj vesta o očku in mamici?« O očku že tri tedne nič ne vem, o mamici pa šestnajst dni... Vse, kar imam, je tisto, kar imamo na sebi... Prosim te, pošlji mi nekaj šivank, nekaj sukanca, znanek in papirja. Oprosti, če te prosim tudi za hrano: vem, da je nimaš veliko, toda tu smo zelo lačni...«

Ko je bila akcija končana, so sestavili poročilo: »Vaško prebivalstvo je s svojo dejavnostjo na nedopustljiv način prekršilo veljavne zakone... Hiše in druga poslopja so zdrav-

nane z zemljo, ime vasi pa je črtano iz katastrskih knjig.«

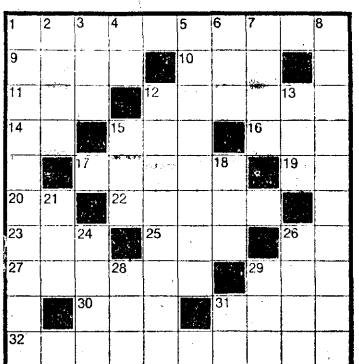
Esosovski Hauptsturmführer Wiesmann, poveljnik 14 rezervnega policijskega bataljona, je poslal svojemu poveljniku v Pragi Standartenführerju Böhmeju brzojavko: »Predmet« Lidice« je pisalo na njej. Potem pa v birokratskem jeziku: »Naloga, ki sta jo dobila policijska kompanija Morigl in 14 rezervni policijski bataljon Weisenfels, da s pomočjo razstreliva zravnata z zemljo vas Lidice, je opravljena. V vasi ni nobene hiše več. Vojska odhaja iz Lidic proti Weisenfelsu, vmes pa bo počivala v Pragi 4. VII. 1942... Popolna zapora kraja, ki jo je opravilo orožništvo, je bila ukinjena 1. VII. 1942 ob 20. uri. Do novega ukaza bo ruševine nadzorovalo orožništvo.«

Ko je Böhme dobil to brzojavko, je takoj brzojavil policijskemu načelniku v Lodzu: »Devetdeset otrok bo prišlo v vaše mesto z vagonom, dodanim k vlaku s prihodom v soboto, 13. junija ob 21.30. Prosim, poskrbite, da jih prevzamemo na železniški postaji in takoj odpeljejo v lager. Starostne skupine so takšne: 5 med prvimi in drugim letom, 6 med drugim in četrtim letom, 14 med četrtim in šestim letom, 16 med šestim in osmim letom, 12 med osmim in desetim letom, 36 med desetim in šestnajstim letom. Otroci nimajo drugega kot obleke. Zanje ni potrebna posebna skrb ali pozornost.«

(Nadaljevanje prihodnjič)

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. prostor v nemških taboriščih, kjer so uničevali internirance, 9. vremenska nesreča, 10. sovražnik železa, 11. izrastek na glavi, 12. odprt avtomobil z zločilno streho, 14. kratica za »televizija«, 15. medmet, 16. kratica za »okrajna združena zveza«, 17. botanično ime za bor, 19. nikalnica, 20. osebni zaimek, 22. zamljevalna knjiga, 23. okrajšava za amper, 25. pogon, velikan, 26. Ludolfovo število, 27. tala

zemlja, 29. zver iz rodu mačk, 30. japonski telovadelec, prvak na olimpiadi v Rimu, 31. nemški filozof (Immanuel, 1724—1804), 32. vas na Hrvaškem, na območju Zumberka, kjer je bila slovensko-hrvatska partizanska bolnišnica.

NAVPIČNO: 1. plug rahljajnik, 2. določene barve, 3. reka v Zahodni Nemčiji, ki se izliva v Severno morje, 4. primorski vzklík, 5. zahtevka v šolskem tečaju, 6. del voga, 7. ime udeleženca NOB, politika in javnega delavca Dugonjica, 8. pripadniki nauka o strogem verskem življenju, 12. ime italijanske partizanske brigade, ki je nastala po kapitulaciji Italije in se je borila na slovenskem ozemlju, 13. kratica za »Organizacija združenih narodov«, 15. kratica obveščevalne in vojaške službe ZDA, 18. plod, 21. žensko ime, 24. sad, 26. vrsta majhnega psa, 28. žensko ime, 29. kratica italijanske radijske družbe, 31. kratica za »kivolov«.

REŠITEV PREJSNJE KRIŽANKA
VODORAVNO: 1. Menina, 7. pretek, 13. amonak, 15. penale, 15. nered, 17. pater, 18. EZ (Emile Zola), 20. Semle, 22. Kraš, 23. rat, 25. Kav, 26. ato, 28. akna, 30. Nalis, 32. 15. medmet, 16. kratica za »okrajna

Ze nekaj dni pred prvim majem je bilo v delavskih družinah vzdušje, ki je kakor težka sivina leglo na rudarsko kolonijo in tovarniško središče doline in stiskalo utrip delavskega življa. In četudi so oči lahko vsrkavale lepoto pomladi, cvetočega razkošja zelenih trjav in dišečega cvetja, od skrite vitolice ob robu šumečega potoka do sladkega vonja belih in rdečih cvetov sadnega drevja, vsa ta lepota narave ni mogla razpršiti v globini človeškega srca porojeno težko slutnjo...

Moreča slutnja je rasla, rasla, dokler se ni spremenila v grozeč oblak, ki se kakor orkan veča in širi od minute do minute, ki ga pričakujejo s strahom in se mu ne morejo ogniti in ne staviti v bran. In končno je grozeč oblak iz tega morečega vzdušja dobil podoben žandarjev, pušk in žilavk. Kjerkoli se je tiste dni pred prvim majem zbrala gruča ljudi, so jih žandarji in policaji razganjali. Tak je bil ukaz...

Brez groma in bliska se je odtrgal oblak. Njegova teža je padla na skromne delavske domove, na siromašne bajte, v katerih se je ob praznem ognjišču trlo kup sestradanih otrok z globoko udrtimi očmi, ki so vprašujoče zrlle na prazno mizo, na katero jim je lakota v mislih pričarala velik hlebec kruha tako živo, da so se njihova usta premikala, kot bi ravno ugriznili v izdaten kos toplega kruha. Požirali so slino in zrak. Po praznih žlečicah se jim je pretakala le črna kava; danes jutraj ni bilo koruznih žgancev, ne kruha...

Mati jih je naganjala iz kuhinje. Zunaj, na soncu naj bi se igrali, sosedovi otroci so že pod cvetočo češnjo, jim je dejala.

O, ti trpeče materino srce! Nisi jim mogla dati kruha in zato si skrila svojo ljubezen in bolecino v trdo odmevajoč vzklík: »Ven iz kuhinje!« Zavpila je nanje, kar je storila le redkokdaj, v prsih

jo je stiskala žalost, saj ve, da so čakali na kos kruha, ki jim ga ni mogla dati. Že v četrtek je trgovce hladno šelval znesek med tednom nakupljenih živil in pripomnil: »Saj ne boste mogli vsega plačati v soboto!«

Vprašujoče je zrl šest parov oči v njen mrki obraz in ko jih je še enkrat pogledala, so se počasi, drug za drugim spzplizli mimo prazne mize do vrat, se tam boječe ozrli in prestopili prag. Najstarejši je pogledal v tla, pokazal z roko na skladovalnico drv, ki jih je materi že jutraj nasekal in sam sebi zamrmral: »Ko bi le že bil velik, da bi lahko zaslužil.«

Mati mu ni odgovorila, sklonila se je k najmlajšemu, ki se je sedel prekopicnil čez prag in potegnil z drobnimi rokami za seboj leseno žlico, s katero se je igral in jo hlastno grizel z drobnimi zobki. Zaprla je vrata za njim.

Mali je ob pragu cmokajal stokal in vedno znova vtikal leseno žlico v ustka. To je neutrdljivo nadaljeval, dokler ni naenkrat zamrl, ponovno s silo ugriznil v les in žlico z vso močjo treščil nazaj v kuhinjska vrata ter planil v jok.

Mati je vrata odprla; sestra Marjanca je malega brata potegnila izpred praga. Pri tem je osinila mater z vprašujočim pogledom. Ali bo tudi danes odšla v šolo, ne da bi ji mati lahko zavila

kos kruha za malico? Spomnila se je na povest o Kani Galilejski, ki jo je brala v šoli in je, kot že mnogokrat prej, kadar ni bilo doma kruha, pričakovala čudež... Da bi se vsaj danes bratčeva lesena žlica spremenila v kruh, da ne bi več jokali, ker je lačen. Vedno znova je čakala na čudež...

Ko je nekdo lačna stala ob kupu premoga na nastupu ob separaciji, je z dvignjeno roko glasno zaklicala: »Bodi kruh!« Brat Jože jo je porinil v premog in zavpil: »Trapa!«

Tega mu dolgo ni mogla odpustiti, čeprav ga je imela zelo rada. Saj je razen frnikol in žebljiv vso

svojo pridobljeno lastnino vedno tovariško delil z njo. Vendar tudi zunaj na dvorišču ni bilo kruha. Sonce ni moglo ogreti njihovih praznih želodčkov. Mater pa je stiskala v srcu bolečina. Pogledala je na uro. Kako, da še ni očeta? Saj vendar ve, da čakajo na njegovo plačo, čakajo, da bi sin Joža takoj skočil v trgovino po kruh... Čaka in čaka...

Očeta ni bilo domov. S številnimi drugimi so ga s plačo v roki odgnali izpred lamparne. Skromnega zaslužka niso mogli izročiti svojemcu.

Po cesti je kakor skrivnostna pošast pripeljal policijski avto. V njem je bilo nekaj delavcev, ki so jih odpeljali iz tovarne v sosednem

kraju. Za avtomobilom je tekla delavska otročad, vendar le mlajši, starejši so se takoj porazgubili in s hriba opazovali turbojni dogodek. Na bližnjem hribu so ženske sadile krompir. Obstale so ob strnjini globeli. Eni je zdrsnila košara iz rok, ko je zagledala sosedo Petra, ki ga je gnal orožnik po globeli do centrale. Kakor da bi počasi začelo prodirati sode skozi debele veje jablane, ponc katero je stala, jo je razveselila misel, da njenega moža ni doma. Odšel je k sorodnikom na kmetijo po hrano. Z rudarjem Petrom sta bila velika prijatelja, igrala in pela sta v delavskem društvu. Prav gotovo bi odpeljali danes tudi njega.

Druga si je z desnico otrla potno čelo. Sklonila se je in pobrala košaro. »Danes ne bomo več sadile,« je dejala. Obraz se ji je napolnil s solzami.

V rudarski čakalnici so orožniki čakali še na popoldansko izmeno. Kot nevidna sila je prodirala v rudarske domove vest, da stoji za halo policijski avto. V grapi med hribom in kolonijo je sestra ključavničarja Albina, mlada Anica, prestregla na delo hiteče rudarje. Tako je na popoldanski šnit pripelo le nekaj knapov, številni so odhiteli v hrib, kjer jih je objela gozdna tišina.

V avto z malimi linami so orožniki odvedli potem le nekaj rudarjev. Imeli so namreč spisek imen. Ostalim so zabijali, da ne smejo te dni zapustiti kraja bivanja. Odhajajočim so aretiranci izročili plačilne kuverte za svoje. Nastala je mrtvaška tišina, spreletelo je tiste, ki so jih odpeljali in one, ki so za danes lahko odšli domov in ne vedo, kaj jim priinese jutrišnji dan. Mimogrede so ob rudniški upravi odvedli tudi praktikanta-študenta Zvonka. Ko je ob avtomobilu za trenutke obstal, se je enemu izmed žandarjev zahotelo, da ga je surovo porinil v avto. Tako je skoraj padel med

ostale, ki so se stiskali brez besed z upornimi pogledi v tesnem prostoru. Naredili so še prostor zanj in usedel se je mednje. Vendar se razgovor ni mogel razviti. Vsak je razmišljal le o sebi, pred očmi so jim stopale žene, matere, »i svojih trok ne bodo moge nasiti, ker ne bo zaslužka...«

Rudar Peter je bil med njimi še najbolj veder. Zasmeljal se je in rekel: »Hudiči! Lani so me sneli v jami, letos pa sem imel častno spremstvo že kar od doma, tako se jim je mudilo.« Pod klopjo je rudar Peter opazil krvave madeže. Opozoril je na to sotrpna elektricarja Jožeta. Ta se je sklonil pod klop in žalostno dejal: »Pravijo, da so večeraj obstrelili medicinca Ivana iz Saleške doline. Verjetno so ti madeži od njegove krvi...«

Utihihli so, ker je orožnik napeto zrl mednje. Petra, ki je bil goreč kulturni delavec v delavskem društvu, je prešinilo. Počasi je dvignil glavo in glasno vprašal: »Fante, le kje bomo v zaporu dobili rdeče nageljne za prvi maj!«

Nekdo je zažvižgal in siknil: »Eni imajo pendreke, mi pa bi radi rdeče nageljne...«

Ta dan so se še nekajkrat odprla vrata jetnišnice in zaporu so se polnili. Proti večeru so pripeljali tudi mlado Anico. Vračala se je iz koč, v kateri je materi šestih lačnih otrok izročila zadnjo kuverto z moževim zaslužkom. Mati je prebledela, vzela denar, poklicala Jožo in ga takoj poslala po kruh. Otroci so se najedli koruznega kruha, Marjanca pa je tiho premišljevala, če se je vendar zgodil čudež. Sele ko so se najedli, so začeli spravevati po očetu. Mati se je hilpajoče obrnila vstran in kratko rekla:

»Oče pride čez nekaj dni,« čenudj sama ni vedela kdaj, in jih nagnala spat. Niso več spraševali. Siti so prav kmalu zaspali, le najstarejši Joža je srepo zrl predse. Mati pa se kruha ni dotaknila.

Nekoč pred prvim majem...

Pavla
Rovan
- Jana